

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

Karikaturista František Bidlo (1895 – 1945)

Bakalářská práce

Kateřina Nezvalová

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně za použití citovaných pramenů a literatury.

Rozsah práce: 65 778 znaků (včetně mezer).

V Olomouci dne

.....

Kateřina Nezvalová

Poděkování

Srdečně děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Prof. PhDr. Ladislavu Danielovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky, odborné vedení a velmi vstřícný přístup.

Obsah

1	Úvod	6
2	Přehled dosavadního bádání	7
3	Život Františka Bidla	9
3.1	Školy a vyučení.....	9
3.2	První zakázky a výstavy.....	10
3.3	Období 2. světové války.....	12
4	Tvorba Františka Bidla.....	15
4.1	Vývoj umělcova stylu	15
4.2	Technika a rukopis	15
4.3	Specifika a náměty tvorby	16
5	František Bidlo v kontextu 1. poloviny 20. století v Československu	22
5.1	Okruh karikaturistů 1. pol. 20. století v Československu	22
5.2	Karikatura v období 1900 – 1945 v Československu	24
5.3	Simplicus	28
5.4	Tehdejší reakce na tvorbu Františka Bidla.....	32
6	Závěr.....	35
7	Bibliografie a prameny.....	37
7.1	Prameny.....	37
7.2	Bibliografie.....	37
8	Seznam obrazové přílohy.....	39
9	Obrazová příloha.....	43
10	Anotace.....	67

1 Úvod

František Bidlo je jedním z našich nejvýznamnějších karikaturistů, přesto publikací o něm existuje jen velmi málo, obzvláště pak odborných textů zabývajících se v rozsáhlé míře jeho tvorbou. Tento umělec, ve své době známý nejen u nás, ale i v zahraničí, byl pokládán za opravdu prvního politického karikaturistu na našem území.

Cílem mé bakalářské práce je zpracování dostupné literatury, textů a veškerých kritických statí o Bidlovi a jeho tvorbě, která je značně rozsáhlá a čítá až stovky kreseb, které byly původně uveřejněny v periodikách a coby knižní ilustrace. V této návaznosti se v první části práce nachází stručný a přehledný soupis Bidlovi biografie s ohledem na deskripci umělecké činnosti.

Další část se zabývá rozbořem a zhodnocením umělcova díla, stylu a vývoje kreseb, jak ilustrací, tak i nespočtu satirických karikatur v časopisech a novinách na základě prostudování jeho kreseb. Karikatury jsou nejdříve popsány v rámci vývoje stylu a rukopisu autora, poté navazuje charakteristika specifik tvorby, rozebrání nejčastějších námětů a znaků typických právě pro Františka Bidla.

Pro rozšíření souvislostí poslední část obsahuje přehled významných českých karikaturistů první poloviny 20. století v Československu. Pak následuje celkový pohled na karikaturu té doby, její vývoj, ovlivnění a náměty, včetně pohledu na rozličná periodika, která byla pro karikaturisty největší platformou k publikování tvorby. Důležité jsou v tomto ohledu zvláště historicko-politické souvislosti.

2 Přehled dosavadního bádání

Nejobsáhlejší publikace věnovaná tomuto umělci, která se snad jako jednou z mála zabývá výhradně osobou Františka Bidla, je *Bidlova čítanka*, a přestože toto není odborná umělecko-historická práce, kriticky nahlížející na Bidlovo dílo, stále ji lze považovat za velmi cennou, neboť se v ní nachází mnoho nepostradatelných biografických faktů. Spoluautor Arsen Pohribný sám tuto „nekritičnost“ shrnuje v předmluvě: „V žádném případě nechceme se zatím Bidlovým dílem zabývat kriticky. Na to je stále malý odstup...“.¹ *Bidlova čítanka* se skládá z krátkých kapitol napsaných Bidlovými kamarády a známými (například spisovatelem Františkem Halasem nebo Jaroslavem Seifertem), kromě jejich vzpomínek na Bidla jsou zde výňatky z dopisů, již řečené životní údaje a humorné historky. Výjimku tvoří kapitoly napsané karikaturistou Adolfem Hoffmeisterem (vyjmuté z Hoffmeisterovy knihy *Sto let karikatury* a textu k zahájení Bidlovi výstavy v Krásné jizbě v roce 1932) a Antonínem Pelcem. Všechn text prokládá obrazová příloha, která čítá na tisíc karikatur a také několik málo fotografií. Publikace vyšla v říjnu roku 1959 a uspořádal ji Vladimír Thiele včetně obsáhlé obrazové části, předmluvu napsal Arsen Pohribný.²

Roku 1955 vydal Adolf Hoffmeister *Sto let české karikatury*, kde nejen popisuje dosavadní československou karikaturistickou scénu, ale každý zásadní autor zde má krátký medailon. V kontextu o Bidlovi Hoffmeister píše jako o prvním českém politickém kreslíři, v umělcově díle vidí odvážnost vtípu a útočnost kresby vyvrcholující v protifašistické zacílení lidové fronty se stupňujícím se vyhocení třídního boje. Nejzajímavější je ovšem Hoffmeisterův popis stylu Františka Bidla, neboť sám byl kreslířem a karikaturistou. Krátké shrnutí doplňuje básní Jaroslava Seiferta nazvanou *Kresby Františka Bidla* a dvěma projevy Františka Halase – k příležitosti Bidlovy výstavy v Krásné jizbě 1933 a další nad jeho hrobem v roce 1945.³

Mezi modernější práce patří kniha *V okovech smíchu* uveřejněná v roce 2006 kolektivem autorů, hlavní editory tvořila dvojice Tomáš Winter a Ondřej Chrobák. Jedná se o souborné dílo mapující českou karikaturu v období let 1900 až 1950, a stává se tak obsáhlým a přehledným průvodcem do této tematiky. Autoři chronologicky uvádějí vývoj karikatury s

¹ Arsen Pohribný, Nad kresbami Franty Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 9.

² Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959.

³ Adolf Hoffmeister, *Sto let české karikatury*, Praha 1955, s. 65, 487.

popisem karikaturistů a kreslířů na našem území, jehož součástí se stal i Bidlo. Františka Bidla zde představují jako meziválečného kreslíře a redaktora časopisu *Simplicus*, se zvláštním důrazem na popis charakteristických znaků Bidlových kreseb, například vyzdvihují motiv plynové masky, děla nebo erotické náměty. Mimo jiné *V okovech smíchu* porovnává Bidlův ojedinělý styl oproti jednomu ze současníků Georgu Grozsovi.⁴

Nejmladší zhodnocení díla Františka Bidla vyšlo v katalogu výstavy *Homo politicus*, která se uskutečnila od září do října roku 2015 v Památníku národního písemnictví v Praze. Kurátorem výstavy byl Jakub Hauser.⁵ Jak výstava, tak i katalog se zaměřuje na Bidlovy předválečné kresby, jeho pohled na sociální nerovnosti a práci pro Erotickou revue Jindřicha Štýrského.

⁴ Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smíchu. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006.

⁵ Jakub Hauser, *František Bidlo – Homo politicus*, Praha 2015.

3 Život Františka Bidla

3.1 Školy a vyučení

František Bidlo se narodil 3. září roku 1895 jako nemladší z pěti dětí.⁶ Jeho rodina bydlela v rohovém činžovním domě na Vinohradech v Praze, kde už od dětství byl ovlivňován politickými názory zdejších obyvatel, převážně dělníků, což také později značnou mírou přispělo k jeho liberálnímu a levicově orientovanému smýšlení. Tento dům totiž mimo jiné sloužil k revolucionářským schůzkám.⁷

Vášeň pro umění a kresbu se u Františka Bidla plně rozvinula při studiu na gymnáziu v ulici Čelakovského v Praze. Spolužáky bavil karikaturami učitelů, po hodinách dějepisu výjevy z historie a kresbami Napoleona. O přestávkách kreslil i humorné karikatury na přání svých kamarádů. Malba a barvy ho natolik nezaujaly, raději volil jednoduchost a rychlost kresby. V této době se pár z jeho výtvorů dostalo k Mikoláši Alšovi, který doporučil, ať dál rozvíjí svůj talent na Akademii. Bidlův otec, úředník pracující v bance, si však nepřál mít ze syna „bohéma“, ale úředníka, jako je on sám, proto ho poslal na Obchodní akademii, kterou František Bidlo začal navštěvovat od roku 1910.⁸ František Halas považoval absenci odborného uměleckého vzdělání za pozitivum, tvrdil, že Bidlo „*byl uchráněn nudy a zhoubnosti malířských akademií a uchoval si nezkaženou čistotu svého pohledu.*“⁹

Škola se mu protivila, raději si chodil s kamarádem číst o umění do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea. V druhém ročníku už propadal z několika předmětů, což Bidlův otec nesl velmi nelibě a poslal ho do učení do Vídně. Na podzim 1912 nastoupil František coby učeň do kloboučnictví u Tauerů. Celý pobyt ve Vídni se mu přičil, sám, bez přátel a rodiny se cítil nesmírně osaměle, přesto v roce 1915 zdárně ukončil tovaryšskou zkoušku vytvořením slavnostního cylindru.¹⁰

Po ukončení zkoušky se vrátil domů do Prahy, ale zanedlouho po návratu přišla zpráva, že jeden z jeho starších bratrů zemřel na ruské frontě. On sám se ještě v témže roce 1915 ocitl u odvodu do rakousko-uherské armády a byl přiřazen k 28. pluku. Během vojny

⁶ *Kniha narozených 1894 – 1897*, Praha, Archiv hlavního města Prahy, sign. VIN N6, s. 165.

⁷ Jiřina Janišová – Lucie Večerníková, *František Bidlo: Inventář osobního fondu*, Archiv Národní galerie v Praze, Praha 1995, 2016.

⁸ Arsen Pohribný, Nad kresbami Franty Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 9-13.

⁹ František Halas, František Bidlo – politický kreslíř, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 200.

¹⁰ *Ibidem*, s. 9-13.

sloužil v Dolomitech, v oblasti italské hory Monte Grappa a v rakouských Korutanech. Z válečného pole rodině a přátelům často posílal krátké zprávy o neustupujícím hladu a následné poděkování za balíčky s jídlem z domova. Kromě toho také kreslil na pohlednice karikatury a krátké vtipy.¹¹ Humorné kresby se mu staly jedinou obranou proti hrůzám války. Roku 1918 se nechal převelet ze Slovenska do Prahy jako hlídač petřínské antény, aby se vyhnul frontě, vzhledem k tíživější finanční situaci pracoval i jako dělník u firmy Jana Weisse v továrně na klobouky, přičemž se stále intenzivně věnoval kresbě.¹²

Silný odpor k válce, která mu vzala bratra a sám si ji prožil, ho podněcoval k častým návštěvám komunistických schůzí a demonstrací.

3.2 První zakázky a výstavy

Během let 1923 a 1924 tvořil knižní ilustrace, ale poté se ihned vrátil zpět ke karikaturám. První veřejné kresby vytvořil pro firmu Jana Weisse, nejčastěji kreslil emblémy na prodejní sáčky.

Prvního velkého úspěchu se Bidlo dočkal o rok později díky pomoci svého kamaráda Pivody z dílny, kde v této době stále ještě pracoval. Nejdříve mu otiskly kresby v časopise *Sparta*, poté v lednu 1925 mu vyšly další práce v *Rudém právu* a v časopise *Avantgarda*, ale nepodepsané. V říjnu 1926 začal kreslit pro *Rudé právo – Večerník*. Vycházely mu celé politické seriály, zatímco dále pracoval v dílně, kde konečně skončil až roku 1928.¹³

Mezi lety 1926 až 1927 se věnoval agitačním kresbám. Bidlo komentoval svými karikaturami svět kolem sebe. Ostrými vtipy se pouštěl do politiků zahraničních i domácích. Od roku 1930, kdy se v Německu Adolf Hitler pomalu dostával k moci spolu s radikálně pravicovou politickou stranou NSDAP, obrací svou pozornost jako mnoho dalších umělců na hrozbu fašismu.

Přestože většina kreseb Františka Bidla měla politický námět, s nemalou oblibou také karikoval i lidi z „obyčejného“ života. Nesnášel maloměšťáctví, zlé a zpátečnické povahy, proto zachycoval různorodé charakterové typy s negativními vlastnostmi. Všem vévodil

¹¹ Vladimír Thiele, *Fůra humoru o známých lidech*, Praha 1974, s. 192-193.

¹² Arsen Pohribný, Nad kresbami Franty Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 14-21.

¹³ Ibidem, s. 22-83.

vymyšlený charakter – pan Vlastimil Paďour, jenž se zrodil 16. dubna 1928; prudérní figurka a zosobnění maloměšťáckého života kontrastuje v Bidlových kresbách se zástupy nezaměstnaných, žebráků a invalidů. Brzy k Paďourovi připojil také pány Fuka, Parláska, Krupičku a Záděru.¹⁴

V počátku třicátých let však přemýšlel o ukončení své kreslířské kariéry, těžko nesl, že se o něm mluvilo jako o „kloboučníkovi, který se nutí do umění“, což znělo jak z řad dalších umělců, tak i komunistických příznivců. Bidlovi přátelé, jako byl básník František Halas a Jaroslav Seifert, jej povzbuzovali k pokračování v práci. Díky nim se i později připojuje ke společnosti levicových intelektuálů a umělců, kteří se scházeli nejčastěji v Národní kavárně. Tento okruh osob mu umožnil mnohem jednodušší přístup k edičním spolkům.¹⁵

Veselé kresby Franty Bidla – to byl název první výstavy Františka Bidla, konala se 13. února 1932 v Krásné jizbě v Praze. Úvodní slovo měl jeho přítel František Halas.

Druhá výstava se taktéž konala v Krásné jizbě, a to o rok později. V témže roce na podzim 1933 přestává přispívat do *Rudého práva*, protože často kresby dvakrát překresloval, a tak nestíhal časový tlak vydávání denního tisku.

V dubnu 1933 pro Františka Bidla nastal velký okamžik, kdy měl své kresby vystavovány v Moskvě v Muzeu revoluce. Zde se dočkal obrovského úspěchu. Pozitivní kritiku získal nejen díky svému kreslířskému umu, ale návštěvníky expozice si získal především obsahem svých děl. Výstava představovala zobrazení všech neduhů a problémů tehdejší společnosti, což bylo v Sovětském svazu populární téma.

Mezi lety 1927 – 1929 Bidlo navštěvoval levicové schůze a demonstrace. Sám se i aktivně podílel na propagaci komunistické strany. Pracoval v agitačním oddělení, kde předkresloval předlohy pro letáky, brzy ale po tajně kopírovaných letácích začala pátrat policie. V letácích tvořil heroické postavy dělníků, které se podobaly pozdějším figurám v komunistické propagandě.¹⁶ Další zásadní výstavou se pro něj stala kontroverzní

¹⁴ Jakub Hauser, *František Bidlo – Homo politicus*, Praha 2015, s. 9.

¹⁵ Arsen Pohribný, *Nad kresbami Franty Bidla*, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 22-83.

¹⁶ Jakub Hauser, *František Bidlo – Homo politicus*, Praha 2015, s. 5.

Mezinárodní výstava karikatury a humoru v dubnu 1934, pořádaná uměleckým spolkem Mánes. Členem tohoto spolku se sám stal v roce 1936.¹⁷

3.3 Období 2. světové války

Po ukončení vydávání *Simplicia* Bidlo předsedal na časopis *Svět práce* a začal pracovat i pro *Haló noviny*. V roce 1936 se svou prací soustředil nejvíce na „boj proti zrádcům“, lidem, kteří podporovali rozpínající se fašistické Německo, nebo podrobujícím se zbabělcům. K takovýmto kritickým kresbám hojně využíval svou oblíbenou smyšlenou postavu pana Paďoura. V meziválečném období Bidlovy karikatury dále expandovaly do edice *Veselá mysl*, časopisu *Kvítek* a *Magazínu DP*.¹⁸

Na popud prohlášení Rudolfa Medka vytvořil cyklus *Z československých koncentráků*, uveřejněný v *Literárních novinách* v roce 1935.¹⁹ V dubnu proběhla v divadle D 36 *Matiné karikatury*, což byly víkendové projekce kreseb Františka Bidla, Antonína Pelce, Adolfa Hoffmeistera a fotokoláží Johna Heartfielda, vše doprovázené jevištními výstupy.²⁰

Během okupace a Protektorátu trpěl Bidlo depresemi a uchýlil se k samotářskému životu. Rázně odmítl všechny nabídky práce pro protektorátní tisk. V této době bydlel se svou matkou, domovnicí činžovního domu, jako svobodný mládenec. Pobýval často u známých se svou přítelkyní Emílií („Emkou“) Horáčkovou, nebo trávil čas v různých kavárnách.²¹ Pracoval podstatně méně než dříve, uveřejnil jen několik kreseb ve *Zdroji* a vytvořil pár ilustrací. Neuskutečněnými plány se stalo scénické pásmo pro divadlo D38 a kniha *Diktátoři*. Za války nepublikoval vůbec, zato rád kreslil pro své přátele, zejména Halasovy, za malou odměnu, ale především za potraviny.²² Jednou z jeho nejrozsáhlejších prací té doby se stal cyklus *Čeští malíři ve svém živilu* vytvořený pro soukromého sběratele.²³

¹⁷ Redakce Spolku výtvarných umělců Mánes, Spolkový život, *Volné směry XXXII*, 1936, č. 1, s. 301.

¹⁸ Arsen Pohribný, Nad kresbami Franty Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 106.

¹⁹ Jakub Hauser, *František Bidlo – Homo politicus*, Praha 2015, s. 14.

²⁰ Ondřej Chrobák, Tomáš Winter (edd.), *V okovech smíchu. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006, s. 116.

²¹ Vladimír Thiele, *Fůra humoru o známých lidech*, Praha 1974, s. 195-196.

²² Arsen Pohribný, Nad kresbami Franty Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 134.

²³ Ibidem, s. 137.

Neutuchající vtíp a protifašistická satira se Františku Bidlovi nakonec staly osudnými. Při jedné návštěvě kavárny s přáteli nahlas vyprávěl anekdotu o pádu Německa, ve které „Hitler bude vozit kolečko na stavbě u Stalingradu“.²⁴ Bohužel ji uslyšel i udavač gestapa, který se nejdříve uchýlil k nezdařenému vydírání Bidla a poté i k udání. Dne 16. 1. 1945 přišlo Bidlovi předvolání k výslechu do Petschova paláce, za druhé světové války přezdívaného „Pečkárna“, který si německá tajná policie zvolila jako svou hlavní ústřednu. Bidlo se však z důvodu obav o bezpečnost své matky neskryl, jak mu radili mnozí přátelé, ale odešel k výslechu gestapa. Podle toho, jak vtipkoval se svými přáteli, se zřejmě domníval, že bude do odpoledne doma, byl ale ihned zatčen a jako politický vězeň převezen do Malé pevnosti Terezín. Odkud pak při první příležitosti poslal domů lístek s adresou Terezína.²⁵

Během celého svého pobytu nechtěl pozřít terezínské jídlo, jedl pouze chleba a „občasná přilepšení“, odmítl také přemístění do cely „prominentů“ a nekreslil nic, ani když za výtvar na památku mohl získat odměnu. Nicméně plánoval po svém propuštění na konci války vydat cyklus kreseb z Malé pevnosti.²⁶ Úzkostlivě se snažil udržet se v čistotě, což se mu ale v tíživě zoufalých podmínkách Terezína nepodařilo. Nakonec se nakazil všudypřítomným skvrnitým tyfem a záškrtem. Po převozu na infekční oddělení dostal zprávu jeho bratr Ing. Václav Bidlo, ten společně se spisovatelem Jaromírem Johnem (vlastním jménem Bohumír Markalous) rozhodl vážně nemocného Františka Bidla odvézt do nemocnice do Prahy, musel ale získat povolení od gestapa a byl povinen zařídit nemocniční infekční vůz.²⁷

5. května skutečně podle plánu převezli Bidla a další čtyři vězně do Prahy, ale za velmi dramatických podmínek. Z infekčního oddělení vyzvedli Františka Bidla a Zdeňka Helferta, bratra profesora hudebních věd doktora Vladimíra Helferta. Po rychlé domluvě s terezínskými vězni svolili, že s sebou vezmou kromě dvou skutečných pacientů další tři muže (mezi nimi byl i člen odbojové organizace *Blaník*). Tito vězni měli být z důvodu rychle se blížícího konce války narychlo popraveni na rozkaz šikovatele Stefana Rojka, přímého podřízeného velitele Malé pevnosti Heinricha Jöckeleho. Rojko je osobně se zbraní v ruce zastavil a zkontroloval při odjezdu, ale nakonec zdárně všichni dojeli až do pražské

²⁴ Jiřina Janišová – Lucie Večerníková, *František Bidlo: Inventář osobního fondu*, Archiv Národní galerie v Praze, Praha 1995, 2016.

²⁵ Arsen Pohribný, Nad kresbami Franty Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 138-139.

²⁶ Ladislav Hanuš, František Bidlo v Terezíně, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 453-454.

²⁷ Evžen Markalous, Jak jsme jeli pro Františka Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 466.

nemocnice *Na Bulovce*. V nemocnici však František Bidlo zemřel, a to 9. května, tedy den před příchodem sovětské armády do Prahy. Pohřeb se konal 22. května na Olšanských hřbitovech za účasti přátel a rodiny. Smuteční řeč přednesl František Halas, který je stejně tak autorem epitafu na Bidlově náhrobku:

*„Partyzán kresby, vyvolenec smíchu,
svědomí soudce lidu svému daný,
ubitý Němci, leží tady v tichu,
František, Franta všemi milovaný.“*²⁸

²⁸ Evžen Markalous, Jak jsme jeli pro Františka Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 471.

4 Tvorba Františka Bidla

4.1 Vývoj umělcova stylu

Počátečními vzory, kterými se František Bidlo inspiroval, byli zahraniční umělci – ruský karikaturista a ilustrátor Mikhail Cheremnykh a vlámský malíř a grafik Frans Masereel. Navazoval i na Thomase Theodora Heineho a Olafa Guldbranssona. S postupem času a pod vlivem mnichovského časopisu *Simplicissimus* se však jeho největší inspirací stal člen berlínské dadaistické skupiny George Grosz.²⁹ Tento německý karikaturista, grafik a malíř si stejně jako Bidlo bral za námět pro své karikatury církev, armádu, buržoazii a celkový úpadek společnosti. Stylově se však jejich kresby lišily, oproti Gorzsově jakoby dětské čáře je Bidlova čára více vervní.³⁰

V průběhu času se Bidlo odprošťuje od stylizovanosti, dekorativnosti a zbytečné barevnosti.³¹ Vytvořil si více druhů osobitého projevu a z tohoto důvodu se jeho tvorba nikdy nestala obětí únavně se opakujících zvyklostí, které by diváka snad unavili.³² V začátcích měly jeho rané práce skicovitější charakter, používal silnou čáru a hranaté tvary, v pozdějších letech naopak inklinoval k tenké elegantní lince a absolutní zkratce, v některých kresbách přecházející do minimalizovaného projevu. V pozdější karikaturách také předvádí mnohem promyšlenější a vyváženější kompozici, kresby na sebe obsahově plynule navazují a inklinují k oblým tvarům.

On sám rozlišoval svou tvorbu na dva druhy, a to jednak přesnou ostrou výtvarně dokonalou kresbu, která je jasná a jedovatá; druhým typem je novinová kresba, snadněji malovaná štětcem s více agitačním podtextem.³³

4.2 Technika a rukopis

František Bidlo kreslil k jediné karikatuře až sedmdesát skic, které pak vždy po dokončení spálil v kamnech. Každou kresbu zkoušel tak dlouho, až ji uměl nakreslit téměř

²⁹ Adolf Hoffmeister, František Bidlo, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 281.

³⁰ Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smíchu. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006, s. 47.

³¹ Jindřich Štýrský, *Texty*, Praha 2007, s. 108-109.

³² Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smíchu. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006, s. 47.

³³ Adolf Hoffmeister, František Bidlo, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 230.

z paměti, jedním tahem.³⁴ Během své kariéry dovedl své karikatury do podoby téměř naprosté zkratky. Kreslil tuší na papír, výjimečně koloroval i akvarelovými barvami. Nejčastěji však využíval kontrastu bílé a černé barvy. Zřídka kdy tvořil jinou technikou, mimořádným projevem se pro něj například stala koláž (*Katastrofální sucha*, 1934) [1]. Bidlovův styl se v průběhu kariéry mnohokrát měnil, ale pokaždé si zachoval rozpoznatelný rukopis.

V časopisech a novinách se Bidlova tvorba téměř neodlišuje, obměňuje se však společně se stylovou proměnou, stejně tak i většina ilustrací se nediferencuje od děl publikovaných v periodikách s výjimkou použití krátkých názvů nebo popisů uvádějící čtenáře do děje. Knihy, pro které Bidlo kreslil, byly různorodé, na nejvíce ilustracích pracoval pro beletrii a básnická díla přátel a známých.

Nicméně naopak je tomu u knižních ilustrací dětských knih. Bidlo se podílel celkem na třech pohádkových knížkách, a to na *Osudech psíka Alíka* z roku 1929 od francouzské spisovatelky Pierre Besbre [2], které se staly zároveň vůbec první knihou, již Bidlo ilustruje, dále *Třesu, třesu z rukávu* [3], napsané Vladimírem Thielem a publikované v roce 1945 a *V nové říši pohádek* [4] od Jaroslava Raimunda Vávry, uveřejněné až v roce 1974. Kresby v těchto knihách se výrazným způsobem stylově liší od běžné Bidlovy tvorby, nepoužívá zde svou absolutní zkratku, ilustrace navíc koloruje akvarelem a mnohem detailněji je propracovává. Tradiční rukopis se pomalu ztrácí, kresby už nemají Bidlovu typickou řezavou posměšnost a energičnost.

4.3 Specifika a náměty tvorby

František Bidlo kreslil jak humorné situace vycházející z každodenního života, tak i závažná politická témata, karikatury reflektovaly zejména jeho třídní nenávist namířenou proti nacionalistům a buržoazii, snažil se i o apelování a varování před hrůzami a terorem, které přinášela válka vyvolaná tzv. *hnědou hrozbou*.

Bidlo byl razantně levicově zaměřený a podporoval tehdejší komunistickou stranu. Drtivá většina jeho kreseb vyšla v levicových periodikách *Rudý večerník*, *Rudé právo* – *Večerník* a *Rudé právo*. Tvorba, která se k tomuto tématu vztahuje, se na první pohled

³⁴ Vladimír Thiele, *Fůra humoru o známých lidech*, Praha 1974, s. 196.

značně liší od ostatních karikatur. Oproti ostatním dílům jsou figury dělníků pojety realističtěji, jak postavou, tak i vážným výrazem ve tváři. Ve svých kresbách zobrazuje dělníky jakožto heroické postavy s prapory, na nichž lze rozpoznat hvězdu, kladivo zkřížené se srpem nebo různá prokomunistická hesla, bojující proti kapitalistům a továrníkům často v podobě otlých mužů s cylindry, doutníky v ústech, někdy také se značkou dolaru na prsou, s řetízem od kapesních hodinek u vesty a vycházkovou hůlkou a na pozadí výjevu se většinou nachází továrna. Kromě toho tato Bidlova specifická práce je také mnohem detailnější. Záslouhou heroické podoby proletářů tyto karikatury nápadně připomínají agitační plakáty socialistického realismu. [5 – 6]

Ve stejném duchu Bidlo tvořil agitační letáky mezi lety 1927–1929, kdy se podílel na propagaci komunistické strany. Opět se zde objevují „udatní“ dělníci a rolníci, bojující s kladivy, srpy a kosami proti kapitalistům. Na některých plakátech se navíc objevuje i postava kostlivce ve vojenské uniformě s přilbou na hlavě a vyznamenáními na prsou (stává se personifikací války) a zavalitý kněz s *Biblií* v ruce představující katolickou církev. Vše doplňují typická socialistická budovatelská hesla. [7]

Nejrozsáhlejším a nejzásadnějším tématem pro František Bidla se stala bezesporu politická karikatura, kterou tvořil už v druhé polovině dvacátých let. Skrze své kresby kritizoval nejen politiky v Československu, ale i ty zahraniční, zvláště ve třicátých a čtyřicátých letech, kdy pod hrozbou fašismu a následné okupace se jeho karikatury značně vyostřili.

Z domácích politiků se nejčastěji a s vervou střefoval do Edvarda Beneše, kterého odsuzoval pro Benešova politická rozhodnutí. Svědčí o tom například karikatura nazvaná *EDA PLATÍ REPARACE*: „*To kolega Václav měl přeci jen lepší: 120 volů a pár těch hřiven, ale já ...*“ [8] a *Dr. Beneš varuje*: „*Opatrně, opatrně, abychom si své přátele neurazili!*“ [9], kde krotí uvázané psy, personifikující periodika *Lidové noviny*, *České slovo* a *Národní osvobození* útočící na postavu kapitalisty, čtoucí si zahraniční *Daily Mail*. Z tohoto důvodu také musely být odstraněny některé z Bidlových karikatur z výstavy *Dnešní Mánes* (probíhající od 12. října do 28. listopadu 1937), která se konala pod patronátem Edvarda Beneše.³⁵ Bidlo si bral na mušku i mnohé československé ministry a poslance, dokazují to satirické kresby *Masky Trnu*,

³⁵ Jakub Hauser, *František Bidlo – Homo politicus*, Praha 2015, s. 16.

Svůj k svému (Národně socialistický mančaft) anebo Ministr železnic Mlčoch k Najmanovi: „Sakra, sakra, pane kolego, něk mi to poslední dobou neklape, už dva dny nebyla žádná srážka!“ [10]

Ze zahraničních událostí reagoval a projevovat názor na novinky z celého světa; například poukazoval na důlní katastrofu v Anglii nebo vytvořil cyklus otištěný v *Rudém právu*, nazvaný *Jak se kde sokoluje* [11 – 14], kde Bidlo vystihl africkou zemědělskou krizi, konflikt na území čínského Mandžuska okupovaného Japonskem, hitlerovské Německo a Mussoliniho fašistickou diktaturu v Itálii, avšak především se zaměřoval na nacistické Německo [15 – 17]. Karikatura vystihující atmosféru a zánik svobody v této zemi nejlépe popisují tři Bidlovy kresby v cyklu *Umění v dnešním Německu: Hudba, Literatura a Malířství* [18 – 20], kde hraje orchestr pod taktovkou policisty, literaturu představují zákony plodící násilí a bezpráví a malířství provozované vojáky malujícími hákové kříže na zed'

Ve spojitosti s politickou karikaturou se Bidlo snažil varovat před hrůzami války. K zobrazení tématu války hojně využíval motivy, jež měly vyjadřovat její brutalitu, nekontrolovatelnou destrukci a smrt. Jedním z těchto hojně opakovaných motivů byla plynová maska, zlověstný symbol, jež vzbuzoval neklid a strach [21]. Nadále používal postavu kostlivce a děla sloužila nejen pro vykreslení pozadí v kresbě *Fašistické jesličky* [22], ale kanóny se stávaly ústředním motivem, v ukázce *Odzbrojovací konference čtyř velmocí v Ženevě* [23] Bidlo děla ironicky vložil do úst státníkům. Kostlivce používal zejména ve spojitosti s nacisty, v karikatuře *Dvacáté století* [24], kde skeleton s přilbou na hlavě tvaruje své tělo do tvaru svastiky.

Dále Bidlo používal erotické náměty, které mnohokrát stály až na hranici pornografie. Erotické a pornografické náměty souzněly se surrealistickým zkoumáním reality a otevřeným odporem k měšťácké mravní pruderii.³⁶ Nejrozsáhlejší práci s touto tematikou vytvořil pro třídílnou *Erotickou revue* [25] Jindřicha Štýrského,³⁷ jež vyšla v mezidobí let 1930 až 1933 pouze pro okruh sběratelů a přátel Štýrského a pro knihu *Ruské lidové erotické povídky* [26]

³⁶ Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smíchu. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006, s. 68.

³⁷ Unikátní projekt české literární meziválečné avantgardy, na které se kromě Jindřicha Štýrského podílel ku příkladu František Halas, Toyen, Vítězslav Nezval, František Hrubín, Bohuslav Brouk a mnoho dalších s překládaným text Sigmunda Freuda nebo i André Bretona.

z roku 1932,³⁸ která stejně jako *Erotická revue* vyšla v *Edici 69* Jindřicha Štýrského založené v roce 1931. Ve všech těchto čtyřech knihách Bidlo použil černobílé kresby, vyvedené ve zmíněné hojně používané radikální zkratce.

Velkou skupinou, již Bidlo karikoval, se stali jeho přátelé a kolegové, a to nejen z řad výtvarných umělců, ale především spisovatelů. Všechny tyto osoby kreslil konzistentně v ustálené podobě, valnou většinu karikatur svých přátel Bidlo nakreslil v duchu laskavého humoru, některé tyto karikatury spíše sarkasticky a štiplavě popichují zobrazené osoby. Nejraději zpodobňoval Jindřicha Štýrského, Vítězslava Nezvala, Viléma Závadu, Josefa Horu, Karla Čapka, Jaroslava Seiferta, Marii Majerovou, Jindřicha Hořejšího nebo duo Voskovce a Wericha, nejčastěji však portrétoval svého přítele Františka Halase, s jehož postavou spojil nemalý počet karikatur. [27 – 28]

Básníci a spisovatelé se Bidlovi stali námětem několika cyklů. Jeden z nich, uveřejněný v *Literárních novinách* v roce 1935, se jmenuje *Z československých koncentráků* [29 – 33].³⁹ Soubor kreseb byl reakcí na text v *Národních listech* napsaný Rudolfem Medkem, kde stojí: „Věřu, nechtěl bych vidět ten obraz, kdy Karel Čapek, S. K. Neuman a A. M. Tilschová, spolu s Jindřichem Vodákem a Vítězslavem Nezvalem cvičí ‚klencáky‘ v nějakém koncentračním táboře. Nechci to vidět! Nechci!“⁴⁰ Díky této inspiraci tedy vznikla série pěti kreseb, ve kterých se objevuje Jindřich Štýrský lakující plot koncentračního tábora, Vítězslav Nezval a Karel Čapek společně nesoucí dřevěnou kládu, František Halas pálící své vlastní knihy s ozbrojeným vojákem s puškou za zády, Jaroslav Seifert kopající latrínu a Josef Hora, Jindřich Hořejší a Vilém Závada cvičící dřepy. *Z československých koncentráků* je jedním z nejpůsobivějších Bidlových karikaturních cyklů, který se ostře se vymezuje proti takzvané „hnědé hrozbě“.

Z již zesnulých spisovatelů s oblibou pracoval s postavou básníka Karla Hynka Máchy, a to hned v několika souborech, kde mu tím vzdává hold – *Jak asi vypadal Karel Hynek*

³⁸ Doslov k reedici v nakladatelství Torst v roce 2005 napsal Karel Srp.

³⁹ Rudolf Medek, Rudolf Medek k projevu Obce československých spisovatelů, *Národní listy* LXXIV, 1934, č. 329, 29. 11., s. 1.

⁴⁰ Text určený Karlu Čapkovi je součástí diskuze spisovatele Rudolfa Medka a Karla Čapka na popud *insigniády*, kdy roku 1934 došlo k bouřlivému střetu českých nacionalistických studentů s českými levicovými a německými studenty, kvůli knihám a památkám Karlovy univerzity, které měly být navraceny Německou univerzitou v Praze. Tento incident podpořil zhoršující se česko-německé vztahy a vzbudil obavy z radikálního chování českých radikálně pravicových studentů.

Mácha, Vyvrcholení Máchovských oslav, Co by se stalo, kdyby K. H. Mácha neumřel tak mlád ... a K zahájení oslav Máchova máje s pohledem na Máchovo jezero 1835 a Máchovo jezero 1935. [34 – 35]

Jedním z Bidlových koníčků byl tramping [36], proto se trampové a jejich činnost stala Bidlovi dalším podnětem k tvorbě. Stejně tak se zastával i tramského hnutí v době napadnutí *Kubátovou vyhláškou* z roku 1931,⁴¹ kupříkladu v časopise *Trn*, v novinách *Rudý večerník* anebo později pomocí ilustrací v knize *Trampský smích* od Tomáše Šerifa z roku 1937.⁴²

František Bidlo často používal stejný typ postav a figur, a to i přestože se jeho karikatury stylově mnohokrát změnil. Opakovaně používal postavičku pana Vlastimila Paďoura [37], v němž se odráží Bidlova nelibost k českému maloměšťáctví, servilnosti a pochlebování. Vlastimil Paďour se tedy stal prototypem „malého českého človíčka“ – hloupého, podlézavého, nešikovného a omezeného, který je robustní až obézní postavy, středního věku, oblečeného do kalhot, obyčejné košile a vesty či saka. Charakter se vyvinul pravděpodobně v návaznosti na Bidlovu zálibu v trampování. Trampové totiž takto hanlivě nazývali právě městské víkendové turisty, původ slova pochází zřejmě od slova „padavka“ (neschopný člověk)⁴³, nebo je také označovali přezdívkou „masňáci“.⁴⁴

Měšťané a město vůbec stávali dalším autorovým oblíbeným námětem. Pro George Grozse například nakreslil *Vzpomínku na Prahu* [38], velmi chaotickou, plně postavami zaplněnou kresbu s pár figurami, signalizujícími sociální nerovnost, jako žebrajícím zmrzačeným veteránem, což byl další ukazatel na Bidlovu obrovskou nechuť k válce, nebo opět poukazujícími na nechuť k buržoazii (v okně bohatě oblečený muž kouřící doutník s cedulí „*Pracuj a šetři.*“). Podobně koncipovaná je i kresba *Praha – největší zbyťák velkostatkářů*. V další ze svých karikatur *Jak žijeme – jak bydlíme* [39] uveřejněné

⁴¹ Tehdejší zemský prezident Hugo Kubát uzákonil v Československu proti tramské opatření, podle kterého nesezdané osoby stejného pohlaví tábořit ve stanech, chatkách a srubech, byl zakázán nedostatečný koupací úbor, zpívání nemravných popěvků, či koupání na zakázaných místech a další. (Klára Šuhajová, *Komparace stálých rubrik časopisu Tramp a časopisu Pucejř* (bakalářská práce), Univerzita Karlova FSV, Praha 2017, s. 25.)

⁴² Arsen Pohribný, *Trampem*, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 149-150.

⁴³ Klára Šuhajová, *Komparace stálých rubrik časopisu Tramp a časopisu Pucejř* (bakalářská práce), Univerzita Karlova FSV, Praha 2017, s. 79.

⁴⁴ Adam Tomáš, *Ohlas Španělské občanské války v propagandistickém umění Československa* (bakalářská práce), Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích FFJCU, České Budějovice 2018, s. 47.

v *Trnu*, satirickém časopise studentů, tvrdě kritizuje tehdejší národní hospodářství a ekonomiku. Kresba sestává z průřezu činžovního domu, kde v každém bytě stojí hospodyně v kuchyni u kouřícího sporáku, občas doplněná o další postavu.⁴⁵

Za další z frekventovaně používaných postav četně se objevující v Bidlových karikaturách lze označit karikatury policistů. Městské strážníky Bidlo vždy kreslil v tehdejší dobové policejní uniformě první republiky s přilbou a obuškem nebo zbraní v ruce. Zpodobňovaly stát a jeho moc, proti které František Bidlo jakožto příslušník radikální levice často zbrojil. Postavy strážníků se mnohokrát objevují v bohatě ilustrované knize Karla Havlíčka Borovského *Tyrolské elegie* [40], vydané v roce 1934.⁴⁶ Bidlovy karikatury obohacené o rýmovaný popis u každé kresby mistrovsky doplňují Havlíčkovy texty.⁴⁷ Další zdařilou prací je pár kreseb *Nácviku vodní policie* [41 – 42], kterou Bidlo vytvořil pro časopis *Trn* v roce 1930 a o dva roky ji použil znovu s menšími modifikacemi pro výstavu v Krásné jizbě s pozdějším uveřejněním v časopisu *Panorama*.

Sporadicky zobrazoval mimo jiné i bohaté městské „paničky“ – dámy korpulentní postavy se šperky, kožichem, šaty nebo kloboučkem. Stejně jako bohatí továrníci a kapitalisté byly tyto ženy pro Františka Bidla ztělesněním buržoazie a sociální nespravedlnosti, kterou Bidlo velmi přísně odsuzoval. K tomuto tématu se váže cyklus kreseb z *Literárních novin* nazvaný *Česká paní z roku 1936* [43 – 50], čítající celkem osm kreseb s doprovodným krátkým rýmujícím se textem znějícím například: „*Poslyšte chválu české paní vzácné, již manžel s chutí si vždy plácne, dřív nežli spolu na manželském loži metrické centy svého tuku složí.*“ anebo „*Za dveřmi léto? Jak by neomládla, když chystá opět svoje zavazadla. Ne do ciziny, tam ji nespátříte, v podřípském kraji na letním je bytě.*“ Na těchto obrázcích Bidlo zcela nepokrytě pohrdá takovýmto charakterem a jemu podobnými.

⁴⁵ Celý výjev je doplněný textem: „*Průřez činžovním domem v 11 hodin dopoledne. Tento obraz života ve dvacátém století, znásoben desettisíckrát, stotisíckrát a ještě víckrát, je přízračný pro současné ‚národní hospodářství‘ svojí znamenitou ‚ekonomií‘.*“

⁴⁶ První vydání originálu bylo vydáno v roce 1885.

⁴⁷ *Tyrolské elegie* jsou humorným a ironickým zaznamenáním Havlíčkova zatčení a následné internace v Brixenu. V knize kritizuje policii a systém státu.

5 František Bidlo v kontextu 1. poloviny 20. století v Československu

5.1 Okruh karikaturistů 1. pol. 20. století v Československu

Karikaturisté se v této době dělili na tři skupiny: první karikaturisté z povolání, tedy Antonín Pelc, František Bidlo a Zdeněk Kratochvíl; do druhé skupiny patřili kreslíři, kteří tvořili karikatury příležitostně při svém povolání jako Josef Čapek, Václav Špála, Václav Rabas, František Tichý a mnoho dalších; poslední skupinu tvořili spisovatelé, kteří se jinak výtvarně neprojevovali – zde řadíme spisovatele Karla Poláčka a Karla Čapka nebo Jiřího Voskovce.⁴⁸

Jednou z vůdčích osobností karikatury té doby na našem území byl Adolf Hoffmeister – karikaturista, malíř, grafik, spisovatel, zakládající člen uměleckého spolku *Děvětsil* v roce 1920, později profesor na Uměleckoprůmyslové škole v Praze a v neposlední řadě československý velvyslanec v Paříži a delegát pro UNESCO. Karikatuře se věnoval od roku 1925, jeho nejznámější cyklus jsou portrétní karikaturní kresby a koláže tzv. podob.⁴⁹ Oproti Bidlovi mu někteří kritici vyčítali, že jeho karikatury byly zdrženlivější a méně útočné, přesto však měly obdobný styl kresby.

Nejblíže se však k Bidlovi přiblížil Antonín Pelc, malíř, ilustrátor, absolvent Akademie výtvarných umění v Praze a člen Spolku výtvarných umělců Mánes. Za druhé světové války emigroval do USA. Karikaturou se zabýval od roku 1919, publikoval své kresby v *Šibeničkách*, *Trnu*, *Rudém právu*, v časopisech *Dobry den*, *Tvorba*. Tvořil protifašistické karikatury mezi lety 1943 až 1945, později v socialistickém Československu se věnoval oficiální politické satíře. Brojil proti nezaměstnanosti, proti fašismu. Byl mimo jiné i předním účastníkem a organizátorem výstavy Mánesa v roce 1934. Během druhé světové války odešel jakožto politický emigrant přes Francii, Maroko a Martinique do Spojených států.⁵⁰ Přestože stylově

⁴⁸ Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smích. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006, s. 107.

⁴⁹ Lenka Pazourová, *Protiválečná karikatura v díle Adolfa Hoffmeistera* (bakalářská práce), Masarykova univerzita FF, Brno 2009.

⁵⁰ Martin Šimša, *Humor v karikatuře na příkladu díla Antonína Pelce* (bakalářská práce), Masarykova univerzita MUFF, Brno 2011, s. 27.

si jejich karikatury byly podobné, Pelc mnohem více pracoval s barevností a používal ji ve valné většině svých kreseb.

Otakar Mrkvička byl malíř, ilustrátor, scénograf, výtvarný kritik a teoretik, absolvent Akademie výtvarných umění a Uměleckoprůmyslové školy v Praze a člen Děvětsilu od roku 1922. Od roku 1924 pracoval coby redaktor a kreslíř *Lidových novin*, časopisu *Dobrý den* a *Pestrý týden*. Karikatury tvořil od počátku dvacátých let pro *Sršatec* a *Trn*. Po válce kreslil pro *Svobodné noviny* a *Lidové noviny*. Inspiraci nacházel jako mnoho jiných umělců té doby v Grozovi.⁵¹

František Muzika, malíř, ilustrátor, scénograf a výtvarný kritik. Studoval na Akademii výtvarných umění, byl členem Devětsilu, karikatury tvořil hlavně v druhé polovině dvacátých let v časopise *Rozpravy Aventina*, *Dobrý den* a *Trn*, a to převážně portrétní podoby umělců své doby.⁵²

Malíř, ilustrátor, scénograf a spisovatel Josef Lada, vyučený knihař, studoval na Uměleckoprůmyslové škole. Kresby mají zpočátku charakter secesní stylizace a často používal zvířecí alegorie. Pracoval pro *Humoristické listy*, *Kopřivy*, *Švanda dudák*, *Šibeničky* a přílohy *Českého slova Kvítka z Čertovy zahrádky* a byl redaktorem časopisu *Karikatury*.⁵³

Josef Novák, malíř, ilustrátor, grafik, mozaikář a restaurátor, absolvent Uměleckoprůmyslové školy své karikatury a kresby publikoval v *Trnu*, *Lidových novinách*, *Českém slově*. Po druhé světové válce se stal redaktorem *Dikobrazu*. Věnoval se převážně mozaice, grafice a knižním ilustracím.⁵⁴

Dalším malířem, ilustrátorem a karikaturistou byl Zdeněk Kratochvíl. Při studiích v Mnichově, kde se seznámil a spřátelil s Heinem, dokonce pro něj zahajoval výstavu pořádanou ve Feiglově galerii. Své první karikatury publikoval v časopise *Šibeničky* a *Kopřivy*,

⁵¹ Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smích. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006, s. 108-109.

⁵² Tomáš Hylmar, *František Muzika (1900-1974). Inventář osobního fondu*, Archiv Národní galerie v Praze, Praha 2009, s. 1.

⁵³ Petr Karlíček, *Napínavá doba. Politické karikatury (a satira) Čechů, Slováků a českých Němců*, Praha 2018, s. 308.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 309.

nadále ilustroval pro *Kmen*. Po okupaci pracoval na ilustracích k Dantově *Božské komedii*, která ale nakonec nabyla vydána.⁵⁵

Kromě československých umělců měli vliv na tuzemské dění i emigranti z Německa. Obrovským inspiračním zdrojem pro všechny karikaturisty byl Thomas Theodor Heine, německý malíř, kreslíř, karikaturista a spoluzakladatel mnichovského časopisu *Simplicissimus*, pro který vytvořil i proslulé logo s červeným buldokem. Další z emigrantů byl německý malíř a karikaturista John Heartfield, vlastním jménem Helmut Herzfelde, jenž se stal známým hlavně pro své fotomontáže, kvůli antinacistickému obsahu byla Heartfieldova tvorba v Německu zahrnuta pod pojem „Entartete kunst“, tedy zvrhlé umění.

5.2 Karikatura v období 1900 – 1945 v Československu

Po založení nového Československého státu v roce 1918 se pro vládu stala prioritou zahraniční politika, s čímž souvisela podpora Společnosti národů, jež se snažila o zamezení nových válečných konfliktů. Tato snaha však působila na širokou veřejnost velmi směšně a groteskně, proto začaly vznikat satirické karikatury s ústředním tématem Společnosti národů a Ženevskou konvencí jako terčem posměchu. Sám Bidlo vytvořil několik karikatur s tímto námětem [51]. V druhé polovině 20. let se postupně začal projevovat strach z hrozícího válečného konfliktu, na což umělci reagovali tematickými karikaturami vyjadřující znechucení z nového zbrojení.⁵⁶ Po Mnichovské dohodě v roce 1938 se Československo dostalo do role silného obránce emigrantů, ale vlastní situace země se rapidně zhoršovala a diplomacie selhávala po pochopení skutečných záměrů Adolfa Hitlera s Československem.⁵⁷

Během války kreslíři častokrát zveličovali úspěchy československé armády a snažili se potlačovat strach z porážek, také docházelo k ospravedlňování konání a politiky vlastního státu a k dehonestaci nepřítele.⁵⁸

⁵⁵ Bronislava Rokytová, *Dost tichého šepotu. Exilová výtvarná scéna v Československu 1933-1939*, Praha 2013.

⁵⁶ Petr Karlíček, *Napínavá doba. Politické karikatury (a satira) Čechů, Slováků a českých Němců*, Praha 2018, s. 82, 97.

⁵⁷ Bronislava Rokytová, *Dost tichého šepotu. Exilová výtvarná scéna v Československu 1933-1939*, Praha 2013, s. 19.

⁵⁸ Petr Karlíček, *Napínavá doba. Politické karikatury (a satira) Čechů, Slováků a českých Němců*, Praha 2018, s. 100.

Často se stávalo, že kreslíři ve svých karikaturách ztvárňovali ideologii, které sami věřili, a tak ovlivňovala jejich díla. Tisk za první republiky byl mnohdy stranický, a proto se přispěvatelům nedovolovalo pracovat pro konkurenční listy; kupříkladu tvůrci *Dikobrazu* zásadně nepřispívali do *Svobodného slova*, neboť zde docházelo ke střetu sympatizantů komunistů s národními socialisty. Napjaté vztahy způsobovaly i rozbroje mezi samotnými umělci, ať už kvůli recenzím kolegů nebo svárům zapříčiněným konkurenčním bojem, jedním z těchto případů byl vztah Hoffmeistera a Pelce, který se proměnil v nemalou nevráživost po jejich pařížském exilu. Karikaturistům ztěžovalo práci mimo jiné i neustálé stěžování čtenářů a spolků, kteří často žádali satisfakce a omluvy. Dalším problémem se stala funkce justiční následné cenzury, která vycházela z rakouské tiskové praxe a zabývala se periodiky s obsahem namířenými proti státu.⁵⁹ Později, po roce 1939, nabrala cenzura úplně jiných rozměrů a přesunula se pod protektorátní a jim nadřizené okupační úřady, které kontrolovaly a nastolovaly témata a zároveň s nimi i mediální obsah.⁶⁰

Rozvoji karikatury v meziválečném období pomohla především avantgarda, která do umění přinesla nové techniky, styly, náměty a motivy, ale především se zabývala dříve nezpracovanými anebo tabuizovanými tématy.⁶¹ Se surrealismem však karikaturu spojoval jen Vítězslav Nezval, podle něj karikatura zkresluje realitu za účelem podání pravdivějšího obrazu světa.⁶² Zásadou avantgardy se karikatura přesunula blíže k centru zájmu umělců a přinesla nové tvůrčí i technické postupy jako surrealistickou koláž, dynamické perspektivy typografie a konstruktivistickou fotomontáž, dále se například Josef Čapek a Adolf Hoffmeister inspirovali v primitivismu, nebo Hoffmeister a Muzika byli ovlivněni poetismem. Karikatura naopak přivedla nové diváky k vyššímu umění (avantgardě) a pomohla ji zpopularizovat.⁶³

Hlavním tématem karikatury byly zásadní sociální otázky a politické náměty. Kritika se zabývala nezaměstnaností, odporem k válečným konfliktům, reflektovala zahraniční i domácí

⁵⁹ Petr Karlíček, *Napínavá doba. Politické karikatury (a satira) Čechů, Slováků a českých Němců*, Praha 2018, s. 18-34.

⁶⁰ Ibidem, s. 37.

⁶¹ Lenka Pazourová, *Protiválečná karikatura v díle Adolfa Hoffmeistera* (bakalářská práce), Masarykova univerzita FF, Brno 2009, s. 17.

⁶² Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smíchu. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006, s. 67.

⁶³ Ibidem, s. 108.

politické dění, třídní boj a náboženství. Pro československé karikaturisty se náměty kreseb různily, zásadním tématem však byla domácí a zahraniční politika, zvláště pak ve třicátých a čtyřicátých letech s nástupem fašismu v Itálii a Německu. Inspirace se hledala v zahraničí, zejména u Georga Grosze, byl obdivován i Wilhelm Busch. Největší inspirací pro československou karikaturu se stal časopis *Simplicissimus* a jeden z jeho zakládajících členů Thomas Theodor Heine. U nás se v této oblasti staly pionýrem *Lidové noviny* v čele s redaktorem Arnoštem Heinrichem. Politická karikatura v začátcích projevila spíše dobromyslnou povahu, kdy kritizovala tehdejší poměry, s postupem času se však způsob vyjádření značně vyostřil. Periodika ovlivněná komunistickou stranou manifestovala svou nenávist k novému politickému zřízení. Nejznámější politickým cyklem se staly *Diktátorské boty*, zobrazující pár vojenských bot charakterizující podobu a počínání diktátorů, od Josefa Čapka publikované v *Lidových novinách* a poději vydané v knižní podobě.⁶⁴

Po vzniku Československé republiky vznikalo mnoho periodik, důvodem bylo ukončení rakousko-uherské cenzury, sám vznik nového státu, organizace nového volebního dění v zemi, nový volební systém, s nímž přišla řada nových politických stran, což vedlo k novým časopisům založenými stranami, kde své vlastní strany propagovali a agitovali, to ovlivnilo kresby a jejich vyznění.⁶⁵

Vzniklo tehdy na devadesát humoristických časopisů, které obsahovaly karikatury a různé slovesné žánry – prózu, verše, anekdoty, rozhovory, zpravodajství, dopisy čtenářů nebo rozličné parodie na reklamy. Jedním z největších satirických periodik té doby se staly *Humoristické listy* se svým měšťanským humorem, který nebyl ovlivněn politikou, a tedy nepobuřoval a vedl k poklesu kvality. Dalším známým periodikem bylo *Kvítko*, které se zaměřovalo spíše na zahraniční politiku a z domácího prostředí vystupovalo proti českým Němcům. V *Kvítku*, ve kterém pracoval i František Bidlo, byl nejvýraznější osobností Josef Lada.⁶⁶ Z pravicových časopisů je třeba jmenovat *Šejdrem*, stavějící se do opozice proti národním socialistům, komunistům a Němcům. Časopis často upozorňoval na původ známých českých osobností a umělců s židovskými kořeny, zejména těch, kteří zastávali

⁶⁴ Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smíchu. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006, s. 108.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 105.

⁶⁶ Petr Karlíček, *Napínavá doba. Politické karikatury (a satira) Čechů, Slováků a českých Němců*, Praha 2018, s. 42.

politiku Hradu. Zveřejnili i alarmující karikaturu Adolfa Hitlera, vyhánějícího Židy z Německa do Československa.⁶⁷

Během okupace v letech 1939 až 1941 se ilegální karikatura objevovala přibližně v asi 140 ilegálních novinách, časopisech a tištěných letácích, kupříkladu *V boj* vydávaný malířem a grafikem Vojtěchem Preissigem a jeho dcerou Irenou Bernáškovou, oba dva nakonec zatkl gestapo za odbojovou činnost a neunikli smrti. Periodikum se tisklo kvůli nelehkým podmínkám na levném dřevitém papíře s ilustrací omezující se zpravidla pouze na titulní stranu s výjimečnou kresbou uvnitř. Stejný osud postihl i Julia Fučíka, českého novináře a člena komunistické strany, který na území Protektorátu Čech a Moravy od roku 1941 do 1942 vytvářel časopis *Trnaveček*, sám ho kreslil i psal, přičemž *Trnaveček* měl navazovat na *Trn*, kde Fučík dříve působil.⁶⁸

Oficiální karikaturu v Protektorátu tvořili kolaborantští kreslíři Dobroslav Haut a František Voborský, nejčastěji v časopise *Kvítko*. Radikální nacionalistické časopisy, jako *Vlajka*, *Árijský boj*, *Nástup červenobílých* a *Ejhle*, od roku 1940 tvrdě útočili svými kresbami na Brity, Spojené státy americké, Sovětský svaz, emigranty a samozřejmě Židy. Překvapivě vznikl časopis i v ženském koncentračním táboře Ravensbrück severně od Berlína, kde vězenkyně vydávaly módní časopis s karikaturami a ironickými texty. Tanečnice, choreografka a kostýmní výtvarnice Nina Jirsíková zde například uveřejnila zubožené vězenkyně coby modelky.⁶⁹

Existovaly také exilové časopisy jako *Čechoslovák*, *Naše noviny*, *Mladé Československo* (později zastoupené *Novým Československem*) a *Prapor*, vycházející ve Velké Británii s jednoduchými, často technicky nedokonalými kresbami. V roce 1943 – 1944 se v exilu také uskutečnila putovní výstava kreslířů z bývalého Československa s díly například Antonína Pelce, Adolfa Hoffmeistera, Zdeňka Kolaříka, Štěpána Rotha, nebo Waltera Trierera. Katalog výstavy nazvaný *Yesters in Earnest* s předmluvou předního britského karikaturisty Davida Löwa.⁷⁰

⁶⁷ Petr Karlíček, *Napínavá doba. Politické karikatury (a satira) Čechů, Slováků a českých Němců*, Praha 2018, s. 186.

⁶⁸ Ibidem, s. 111-113.

⁶⁹ Ibidem, s. 115-116.

⁷⁰ Ibidem, s. 108.

Významnou událostí pro historii československé karikatury se stala *Mezinárodní výstava karikatury a humoru* v dubnu 1934 pořádaná uměleckým spolkem Mánes. Hlavním organizátorem výstavy byl Adolf Hoffmeister společně s Emilem Fillou a Aloisem Wachsmannem. Autorem nesignovaného textu, který se váže ke katalogu výstavy, byl zřejmě Hoffmeister. Výstava se konala na Riegrově nábřeží v budově Mánesa, kde bylo vystaveno celkem 536 prací. Většinu umělců na výstavě tvořili kreslíři, část z nich byli příslušníci zakladatelské generace v čele s Františem Kupkou, Františkem Gellnerem, Zdeňkem Kratochvílem a Vratislavem H. Brunnerem. Druhá generace, ve které se nacházel i František Bidlo, zahrnovala i Josefa Ladu, bratry Čapky, Adolfa Hoffmeistera, Antonína Pelce, Františka Muziku, Otakara Mrkvičku a další. Kromě domácích umělců byli pozváni i karikaturisté zahraniční, kupříkladu Otto Dix, George Grosz, Frans Masereel, Rangvald Blix, John Heartfield nebo Erich Godal. Vernisáž obsahovala také díla sovětských karikaturistů, ale byla dodána až dodatečně, a proto se jména autorů a díla nevyskytovala v katalogu výstavy.⁷¹

Třebaže Československo v té době ještě nebylo pod cizí nadvládou, nejprovokativnější kresby, fotomontáže a koláže musely být z výstavy odstraněny, protože byly označeny jako politicky kontroverzní.⁷² Po dohodě českého a německého ministerstva měla být odstraněna díla Bidlova, Hoffmeisterova a karikaturisty pod pseudonymem Bert, od každého jedno, ale nakonec jich bylo zřejmě odstraněno více, a to nejen od těchto tří umělců, ale také od německého karikaturisty a kreslíře Thomase Theodora Heineho.⁷³ V reakci na tyto události dopsal S.VU. Mánes doporučení na zadní stranu katalogu výstavy: „*Než opustíte výstavu, rozmyslete si, kterou z vystavených karikatur si zakoupíte na památku napínavé doby, ve které žijete.*“

5.3 Simplicus

František Bidlo přispíval do mnoha časopisů, jako například *Trn*, *Magazín DP* nebo *Tvorba*, ale *Simplicus* byl jediný, kde zastával funkci odpovědného redaktora. Na chodu

⁷¹ Tereza Donné, *Pobyt Johna Heartfielda v Československu* (diplomová práce), Univerzita Karlova UKFF, Praha 2014, s. 62.

⁷² Martina Pachmanová, The liberating power of exiled laughter: Gender, caricature, and the antifascist movement in pre-war Czechoslovakia. The case of Simplicus, in: *Umění LI*, 2003, č. 1, s. 45.

⁷³ Bronislava Rokytová, *Dost tichého šepotu. Exilová výtvarná scéna v Československu 1933-1939*, Praha 2013, s. 56.

časopisů se podíleli významní umělci, jak z Československa, tak i mnoho emigrantů z Německa. Mezi pravidelné přispěvatele patřili Bedřich Taussig (pod pseudonymem Fritta), Antonín Pelc, Waldemar Grimm, Eric Godal, Adolf Hoffmeister, František Bidlo, Petr Nikl, Vilém Richmann (pod pseudonymem Jappy), John Heartfield, Heda Zinerová, Josef a Karel Čapkovi, Karel Poláček, Balder Olden a mnoho dalších.

Za dobu fungování se redakce časopisů nebála zaměřit svou kritiku na hlavní nacistické vůdce. Takto komentovali i rozporuplnou kauzu výstavy Spolku výtvarných umělců Mánes v roce 1934, k této příležitosti uveřejnili například kresbu Ericha Godala *Pražská mezinárodní výstava karikatur*.

Ačkoli se tyto časopisy vydávaly pouze krátkou dobu a dnes jsou v podstatě neznámé, měly citelný význam pro meziválečnou satirickou tvorbu v Československu díky svému ostře protifašistickému a protinacistickému stanovisku. Ruský karikaturista Boris Jefimov o časopisu píše: „... skupina mladých antifašistických literátů a umělců vydává v Praze na území Československa bojovný, kousavý a pichlavý satirický časopis ‚Simplikus‘ (který potom přijal název ‚Simpl‘), jehož rány začínají němečtí fašisté brzy pociťovat. Tak veliká síla umění i v oblasti karikatury. Všemohoucí, po zuby ozbrojení fašističtí vůdcové, kteří potlačili a zahnali do podzemí každý hlas protestu, jsou bezmocní, ztracení a směšní před těmi malými pomalovanými stránkami, před tím neodrazitelným, zlým a jedovatým výsměchem, který jim dělá ostudu před celým světem.“⁷⁴

První číslo satirického časopisu *Simplicus* publikovali němečtí emigranti spolu s českými umělci, a to 25. 1. 1934 v Praze. Tento týdeník se stal ostrou antifašistickou opozicí, nadále řešil politické a sociální otázky první republiky, ekonomickou krizi, nebo nezaměstnanost. Kromě závažných politických témat se v každém čísle tiskla zlehčující satira, humorné kresby a vtipy.⁷⁵

V Československu tento časopis vycházel nejdříve ve dvou verzích – v češtině jako *Simplicus* a v němčině pod názvem *Der Simplicus*. Základní vydání, založené na popud německých emigrantů, vyšlo německy. Obsah obou periodik se zaměřoval na stejná témata a

⁷⁴ Adolf Hoffmeister, *Sto let české karikatury*, Praha 1955, s. 66.

⁷⁵ Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smích. Karikatura a české umění 1900-1950*, Praha 2006, s. 110.

satiru, přesto se vždy ne zcela shodoval. Kromě úskalí se složitostí překladů z němčiny do češtiny a obráceně, pro druhou verzi navzájem zřejmě jen těžko přeložitelné, se navíc obě verze zaměřovaly na aktuální problémy zemí dané jazykové mutace, tedy Německa a Československa.⁷⁶

Jedním ze zakladatelů a mecenášů časopisu byl Hans Nathan, který také zastával pozici šéfredaktora. Nathanovo jméno se však nikdy na stránky časopisu neotisklo, z důvodu československého zákona, jež nedovoľoval příslušníkům jiné národnosti pracovat na pozici šéfredaktora na našem území. Uváděl se proto pouze odpovědný redaktor – František Bidlo, který tuto funkci vykonával od desátého čísla. V německém vydání se jeho jméno uvádělo Franz Bidlo.⁷⁷

Periodikum, jak je již znát z názvu, se inspirovalo mnichovským časopisem *Simplicissimus*, satirickým týdeníkem, jež vycházel v době 1896 až 1944, z něhož toho času odešlo několik převážně židovských redaktorů a stali se spoluzakladateli právě časopisů *Der Simplicus* a následně *Simplicus*. K jejich emigraci do exilu došlo v březnu 1933 po přepadení redakce *Simplicissimu* nacisty. Redaktoři, kteří se rozhodli zůstat, byli nuceni podepsat listinu o loajálnosti k nacistickému Německu, což mělo za následek prudký a nezvratný pokles kvality mnichovského periodika. Mnichovští emigranti se tedy rozhodli založit časopis podobného ražení v Praze a oživit předešlý odkaz *Simplicissima*. Mezi navrhovanými názvy měl být *Simplicissimus* nebo *Der wahre Simplicissimus*⁷⁸ a pro českou variantu *Český Simplicissimus*.

Na novém časopise měl mimo jiné spolupracovat i Theodor Thomas Heine, jeden z redaktorů, co opustili Německo v roce 1933. Nakonec nejenže z této spolupráce sešlo, ale Heine se od časopisu distancoval a v případě jakéhokoliv použití názvu *Simplicissimus* by eventuálně reagoval žalobou. Změnu Heineho postoje patrně zapříčinil strach o rodinu, která zůstala v nacistickém Německu. Redaktoři *Simplicia* a *Der Simplicia* mu v tomto ohledu vyšli vstříc a v jednom svém čísle napsali na jeho přání i vyjádření k této kauze. Vydali jasné

⁷⁶ Jiří Veselý, Boj Satirou. K historii jednoho emigrantského časopisu, in: *Časopis pro moderní filologii* 11, 1967, č. 1, s. 11.

⁷⁷ Arsen Pohribný, Nad kresbami Franty Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 96.

⁷⁸ V překladu: *Opravdový Simplicissimus*.

prohlášení, že Heine má nulový podíl na tvorbě časopisu a nepracuje v redakci ani jako spolupracovník.⁷⁹

Byť Československo ještě netrpělo v roce 1934 pod nadvládou nacistického Německa, stával se *Simplicus* terčem časté cenzury fašistických sympatizantů, a tak se kvůli ní vyskytovala v časopise k nalezení bílá místa. Proti satirickému týdeníku nejednou protestoval německý velvyslanec, ale například i tuzemský agrární deník *Večer*, který publikoval řadu článků jak proti *Simplicu*, tak proti emigrantům a Židům, zejména si s oblibou dobírali Heineho.⁸⁰

Redakce časopisu byla ovšem na kritiku svých odpůrců již zvyklá zásluhou svého provokativního a kontroverzního obsahu. S nemalou oblibou uveřejňovaly satirické kresby německých nacistických vůdců. Mnoho prostoru dostal kupříkladu „prototyp ideálního árijce“ na základě novely *Německý osud* v listech deníku říšského ministra propagandy a velitele domobrany Josefa Goebbelse. František Bidlo na tento popud vytvořil cyklus *Germán musí býti*, kde vyzdvihl a maximalizoval kontrast absurdnosti nacistické propagandy s fyzickou podobou nejvyšších říšských státníků Adolfa Hitlera, Hermanna Göringa, Josepha Goebbelse a Ernsta Röhma, kde *Germán musí býti: plavý jako Hitler, štíhlý jako Hermann Göring, urostlý jako Goebbels a muž jako Röhm*.⁸¹

Nicméně česká verze časopisu vycházela pouze do září roku 1934. Došlo k finančním rozporům se stávající Neumannovou tiskárnou a poté k navázání spolupráce s Janotovou v Novém Bydžově. Při této příležitosti se německá verze přejmenovala na *Der Simpl* a česká přestala vycházet úplně, z důvodu nedostačujícího počtu zájemců o předplatné. Konec německy vydávané verze v červnu 1935 také zapříčinil nedostatek financí.⁸² Po ukončení české verze Bidlo odešel i z *Der Simpl* a ve funkci odpovědného redaktora ho nahradil Fritz Taussig a později Marie Popperová.⁸³ Pro svůj kontroverzní a provokativní obsah, by byl

⁷⁹ Jiří Veselý, Boj Satirou. K historii jednoho emigrantského časopisu, in: *Časopis pro moderní filologii* 11, 1967, č. 1, s. 12.

⁸⁰ Ibidem, s. 14-15.

⁸¹ Martina Pachmanová, The liberating power of exiled laughter: Gender, caricature, and the antifascist movement in pre-war Czechoslovakia. The case of *Simplicus*, in: *Umění* 11, 2003, č. 1, s. 45.

⁸² Jiří Veselý, Boj Satirou. K historii jednoho emigrantského časopisu, in: *Časopis pro moderní filologii* 11, 1967, č. 1, s. 15.

⁸³ Bronislava Rokytová, *Dost tichého šepotu. Exilová výtvarná scéna v Československu 1933-1939*, Praha 2013, s.64.

Simplicus i *Der Simpl* po vyhlášení Protektorátu Čech a Moravy v roce 1939 s velkou pravděpodobností zakázán.

V *Simplicu* Bidlo publikoval také svou snad nejnámější karikaturu pro obálku čísla 25 *Státní rada zasedá* [52] vyobrazující Adolfa Hitlera. Je zde použita výrazná červená pro maximální využití dramatickosti, přestože Bidlo pracoval s barvou sporadicky.

5.4 Tehdejší reakce na tvorbu Františka Bidla

Bidlovy karikatury měly vysokou úroveň a silné sdělení, přestože stěžejní u něj byla politická karikatura třicátých a čtyřicátých let, byl stigmatizován pro své radikálně levicové smýšlení jako komunistický kreslíř a pro svou práci v agitačním oddělení komunistické strany ve dvacátých letech. Pravděpodobně z tohoto důvodu je v dnešní době méně známý než například Antonín Pelc anebo proslulý Adolf Hoffmeister.⁸⁴

Bidlovy karikatury byly přijímány kritiky i jeho kolegy z většiny velice pozitivně a dostalo se mu uznání od mnoha osobností československého umění. Hned k jeho první výstavě nazvané *Veselé kresby Franty Bidla* v roce 1932 v Krásné jizbě v Praze Adolf Hoffmeister uveřejnil článek v *Literárních novinách*, kde popisuje Bidlovi karikatury jako dokonalé s jednoduchými neroztřepanými liniemi. Podle něj je František Bidlo až někdy zlý a jeho „socialistická karikatura není toliko výsměchem, nýbrž útokem.“ Výstižně také popsal, že „*Bidlův vtip je ostrý, řeže a pálí*“.⁸⁵ Kromě toho byl přesvědčen, že tehdejší politická karikatura je nutně definovaná stanoviskem, při kterém stojí Bidlo, neboť on jako jediný kreslí kriticky a nesmlouvavě a Bidlovy kresby se vyvíjejí od veselých podob až ke kruté útočnosti. Karikaturu dále vidí jakožto kreslenou kresbu osob i událostí, přičemž datum udává potřebný stupeň její útočnosti.⁸⁶

Druhou Bidlovu výstavu 22. 4. 1933 v Krásné jizbě uvedl František Halas. Hodnotí kresby jako přesný popis tehdejších politických událostí, kritiku sociální demokracie a varování před nacisty. Zároveň konstatuje, že na těchto kresbách se již nenachází postava pana Paďoura ani žádné erotické náměty, což ukazuje, že Bidlo se zcela soustřeďuje na

⁸⁴Jakub Hauser, *František Bidlo – Homo politicus*, Praha 2015, s. 1.

⁸⁵ Adolf Hoffmeister, První výstava Františka Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 228-235.

⁸⁶ Adolf Hoffmeister, *Sto let karikatura*, Praha, 1955 s. 487.

vyostřující se krizi s fašistickým Německem. Zároveň Halas popisuje Bidlovy kresby jako po grafické stránce bez vady a neskryté barvou.⁸⁷ Ve stejném duchu Bidlovu kresbu charakterizuje Antonín Pelc v jedné z kapitol knihy *Bidlova čítanka* jako kaligraficky čistou, aniž by byla schématická.⁸⁸

Jindřich Štýrský v textu k další z Bidlových výstav v Krásné jizbě označuje Bidla coby jediného satirického kreslíře, jenž „*cílevědomě a účinně potírá nečistotu a podvod*“, s vrozeným sarkasmem efektivně zasahuje do aktuálního dění. Vnímá ho jakožto spolubojovníka a druha v boji proti měšťákům a snobům a váží si ho, neboť mají společné tzv. *plivátko* – skupinu lidí, proti kterým cílí jejich kritika. V této návaznosti kladně hodnotí anonymní postavu pana Paďoura a zobrazení buržoazie jako ideu ztrácející lidskou formu, čímž vytváří „*tvář jakéhosi apokalyptického nadhovada*“. Oproti tomu se zde vyjadřuje o jiném karikaturistovi, Zdeňku Kratochvílovi a nazývá jej typickým měšťákem. Mimo jiné porovnává i Pelcovu a Bidlovu kresbu. Pelcovu karikaturu líčí jako takovou, která nerozčílí a zároveň potěší, je ilustrační, vázaná vtípem, moderní, zajímavá a kresebně hodnotná, ve srovnání s Bidlovou tendenční a účelnou kresbou.⁸⁹

Nicméně kromě kladných ohlasů se Bidlovi nevyhnula ani kritika, a to například od Stanislava Kostky Neumanna, přestože Neumann byl Bidlovým příznivcem, napsal o něm, že má: „*sklon k předimenzované křivce, která místo ostré karikatury nám dává jen mrtvý ornament. Ale to není časté, a Bidlo má jistě kořen příliš zdravý, aby podlehl výstřednímu formalismu. Větší nebezpečí pro jeho vynikající místo mezi našimi karikaturisty vidím, abych tak řekl, v jeho pražském osudu, kde jeho životní neobratnost v nečistém vzduchu a pitvorné společnosti omezuje sféru jeho zájmů na malichernosti z literárního ‚světa‘ nebo na věci ještě menší. Zasloužil by se o vlast, kdo by ho vytrhl z dnešní jeho ideové přizemnosti, z valné části přece jen a přese vše nedobrovolné. Zdá se, že čím potřebnější a naléhavější je boj, tím se ho u nás lidé snáze a omrzeleji vzdávají.*“⁹⁰ Neumann, silný sympatizant marxismu, v tomto textu publikovaném v roce 1937 v časopise *Tvorba* Bidlovi očividně vyčítal jeho zjednodušující absolutní zkratku a náměty z života měšťanů, trampů a Bidlových přátel

⁸⁷ František Halas, K zahájení druhé výstavy F. Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 236-242.

⁸⁸ Antonín Pelc, Karikatura Františka Bidla, in: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 245.

⁸⁹ Jindřich Štýrský, *Texty*, Praha 2007, s. 108-109.

⁹⁰ Stanislav Kostka Neumann, *Umění a politika I.*, Praha 1953, s. 106-107.

spisovatelů a umělců a malou angažovanost v politických tématech, která právě naopak byla enormní a tvořila většinu jeho kreseb.

6 Závěr

František Bidlo své kresby používal převážně ke kritice tehdejšího politického dění. Vtipem a ostrostí si dobíral zahraniční i tuzemské politiky, upozorňoval na sociální nespravedlnost a vysmíval se maloměšťačtví. Zvěčnění v karikatuře neunikli ani jeho vlastní přátelé, často z české literární a umělecké scény. S oblibou zpodobňoval zejména Josefa Štýrského, Vítězslava Nezvala, Karla Čapka, ale především Františka Halase, svého nejlepšího přítele. Díky svému levicově orientovanému smýšlení a talentu postupně získal ve dvacátých, třicátých a čtyřicátých letech pověst výborného karikaturisty v Československu i v zahraničí, a to hlavně v Moskvě, kde uspěl se svou výstavou v roce 1933.

Bidlovy karikatury se nejčastěji objevovaly na stránkách levicových novin a časopisů, a to nejčastěji *Trnu*, *Rudého práva*, *Avantgardy* či *Lidových novin*. Ve třicátých letech se sám stal odpovědným redaktorem v satirickém časopise *Simplicus* (české odnoži německého týdeníku *Simplicissimus*), dnes málo známém, ale tehdy důležitém magazínu s protifašistickým obsahem. *Simplicus* vycházel pouze krátkou dobu, a to v roce 1934, poté byl vydáván pouze v němčině pod názvem *Der Simpl*.

Bidlovo nejvýznamnější a nejzásadnější dílo pochází z meziválečného období, zejména jeho protifašistické a protinacistické karikatury. K této tvorbě se vztahuje i práce v pozici odpovědného redaktora časopisu *Simplicus*, S nástupem moci Adolfa Hitlera v Německu vytyčil jako mnoho jiných umělců budoucí hrozbu fašismu a svými kresbami se snažil upozornit na blížící se nebezpečí. Velká část této protiválečné tvorby má ideje přesahující do dnešní doby.

Styl Františka Bidla se velmi často proměňoval, přesto lze pozorovat určitý souvislý vývoj. Linie karikatur se postupně stávaly jednoduššími a čistšími, přecházejícími až do minimalizované absolutní zkratky a za dlouhou dobu svého působení na umělecké scéně ji zcela zdokonalil. Náměty naopak zůstávaly velmi navzájem podobné, nejprve s náměty měšťáků a každodenního života a pak se stávaly stále obsahově závažnějšími s charakterem narůstajících politických témat, jež zrcadlily Bidlovu ideologii radikální levice a antifašismu.

Bidlův kreslířský talent v kombinaci se satirou a ironií, které prostupovaly jeho karikaturu, mu oprávněně vynesla roli předního československého karikaturisty, který nejen

že se vyrovnal takovým tuzemským umělcům, jako byl Antonín Pelc nebo Adolf Hoffmeister, ale v jistých ohledech je i předčil.

7 Bibliografie a prameny

7.1 Prameny

Tomáš Hylmar, *František Muzika (1900-1974). Inventář osobního fondu*, Archiv Národní galerie v Praze, Praha 2009, s. 1.

Jiřina Janišová, *František Bidlo: Inventář osobního fondu*, Archiv Národní galerie v Praze, Praha 1995.

Kniha narozených 1894 – 1897, Archiv hlavního města Prahy, Praha, sign. VIN N6, s. 165.

Redakce Spolku výtvarných umělců Mánes, *Spolkový život, Volné směry XXXII*, 1936, č. 1, s. 301.

Rudolf Medek, Rudolf Medek k projevu Obce československých spisovatelů, *Národní listy LXXIV*, 1934, č. 329, 29. 11., s. 1.

Martina Pachmanová, The liberating power of exiled laughter: Gender, caricature, and the antifascist movement in pre-war Czechoslovakia. The case of Simplicus, *Umění LI*, 2003, č. 1, s. 44-52.

Otto Rádl, Politická karikatura v Mánesu, *Přítomnost XI*, 1934, č. 17, 25. 4. 1934, s. 261-262

Lucie Večerníková, *František Bidlo: Inventář osobního fondu*, Archiv Národní galerie v Praze, Praha 2016.

Jiří Veselý, Boj Satirou. K historii jednoho emigrantského časopisu, *Časopis pro moderní filologii IL*, 1967, č. 1, s. 11-18.

7.2 Bibliografie

Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smíchu. Karikatura a české umění 1900 – 1950*, Praha 2006.

Tereza Donné, *Pobyt Johna Heartfielda v Československu* (diplomová práce), Univerzita Karlova UKFF, Praha 2014.

Jakub Hauser, *František Bidlo – Homo politicus*, Praha 2015.

Adolf Hoffmeister, *Sto let české karikatury*, Praha 1955.

Petr Karlíček, *Napínavá doba. Politické karikatury (a satira) Čechů, Slováků a českých Němců*, Praha 2018.

Hana Kynclová, *František Bidlo (1895 – 1945): Písemná pozůstalost*, Praha 1989.

Stanislav Kostka Neumann, *Umění a politika I.*, Praha 1953.

Lenka Pazourová, *Protiválečná karikatura v díle Adolfa Hoffmeistera* (bakalářská práce), Masarykova univerzita MU, Brno 2009.

Bronislava Rokytová, *Dost tichého šepotu. Exilová výtvarná scéna v Československu 1933-1939*, Praha 2013.

Martin Šimša, *Humor v karikatuře na příkladu díla Antonína Pelce* (bakalářská práce), Masarykova univerzita MU, Brno 2011.

Jindřich Štýrský, *Erotická revue 1-3*, Praha 2001.

Jindřich Štýrský, *Texty*, Praha 2007, s. 108-109.

Klára Šuhajová, *Komparace stálých rubrik časopisu Tramp a časopisu Pucejř* (bakalářská práce), Univerzita Karlova FSV, Praha 2017.

Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959.

Vladimír Thiele, *Fůra humoru o známých lidech*, Praha 1974, s. 111-201.

Adam Tomáš, *Ohlas Španělské občanské války v propagandistickém umění Československa* (bakalářská práce), Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích FFJCU, České Budějovice 2018.

Vladimír Vimr, *Malá galerie českých malířů*, Praha 1980, s. 111-114.

Mezinárodní výstava karikatur a humoru (katalog výstavy), Výbor SVU Mánes, Praha 1934.

8 Seznam obrazové přílohy

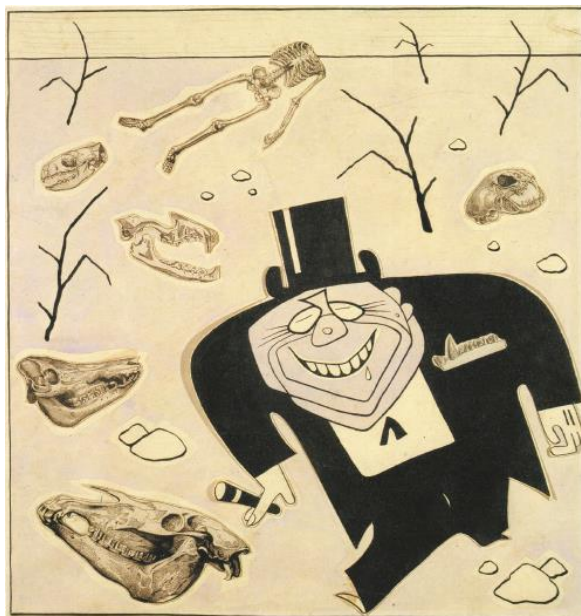
1. František Bidlo, Katastrofální sucha, 1934, akvarel, koláž, papír, tuš. Zdroj: Ondřej Chrobák – Tomáš Winter (edd.), *V okovech smíchu. Karikatura a české umění 1900 – 1950*, Praha 2006, s. 48.
2. František Bidlo, přebal knihy *Osudy psíka Alíka*, 1929, malba, akvarel, tuš. Zdroj: Pierre Besbre, *Osudy psíka Alíka*, Praha 1929.
3. František Bidlo, Třesu, třesu z rukávu, 1945, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 484.
4. František Bidlo, ilustrace *V nové říši pohádek*, 1947, malba, akvarel, tuš. Zdroj: Jaroslav Raimund Vávra, *V nové říši pohádek*, Praha 1947, s. 224.
5. František Bidlo, Vyhoďte je!, 1929, kresba, tuš. Zdroj: Rudý večerník X, 1929, č. 211, s. 14.
6. František Bidlo, Politická karikatura, 20. l. 20. st., kresba, tuš. Zdroj: Jakub Hauser, *František Bidlo – Homo politicus*, Praha 2015, s. 5.
7. František Bidlo, leták *Volte komunisty*, 20. l. 20. st, malba, akvarel, tuš. Zdroj: Jakub Hauser, *František Bidlo – Homo politicus*, Praha 2015, s. 5.
8. František Bidlo, Eda platí reparace, 1929, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 204.
9. František Bidlo, Dr. Beneš varuje: „Opatrně, opatrně, abychom své přátele neurazili!“, 1931, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 164.
10. František Bidlo, Ministr železnic Mlčoch k Najmanovi: „Sakra, sakra pane kolego, ňák mi to poslední dobou neklape, už dva dny nebyla žádná srážka!“, 1930, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 197.
11. František Bidlo, Jak se sokoluje: V Africe následkem zemědělské krize zahájili zemědělci závody v hladovění, 1934, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 85.
12. František Bidlo, Jak se sokoluje: V Mandžusku docilují japonští sportovci stále větších vzdáleností ve vrhu granátem, 1934, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 85.

13. František Bidlo, Jak se sokoluje: V Itálii cvičí Mussolini pro blaho vlasti hodné sportovce ve střelbě do zad, 1934, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 85.
14. František Bidlo, Jak se sokoluje: V Německu připravuje bratr Hitler cvičné nářadí pro všehakenkreuzlerský slet, 1934, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 85.
15. František Bidlo, Kdo zapálil Říšský sněm?, 1933, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 484.
16. František Bidlo, Třetí říše plní program: Nezaměstnaných ubývá ..., 1933, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 495.
17. František Bidlo, Třetí říše plní program: Každý německý bezzemek dostane svůj kus půdy, 1933, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 495.
18. František Bidlo, Umění v dnešním Německu: Hudba, 1933, kresba, tuš. Zdroj: *Listy pro umění a kritiku*, 1933, č. 3, 23. 3. 1933.
19. František Bidlo, Umění v dnešním Německu: Literatura, 1933, kresba, tuš. Zdroj: *Listy pro umění a kritiku*, 1933, č. 3, 23. 3. 1933.
20. František Bidlo, Umění v dnešním Německu: Malířství, 1933, kresba, tuš. Zdroj: *Listy pro umění a kritiku*, 1933, č. 3, 23. 3. 1933.
21. František Bidlo, Masky řádové, 1937, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 366.
22. František Bidlo, Fašistické jesličky, 1929, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 167.
23. František Bidlo, Odzbrojovací konference čtyř velmocí v Ženevě, 1927, kresba, tuš. Zdroj: *Rudé právo VIII*, č. 179, s. 29.
24. František Bidlo, Dvacáté století, 1936, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 104.
25. František Bidlo, Lidská komedie, 1931, kresba, tuš. Zdroj: Jindřich Štýrský, *Erotická revue 1*, Praha 2001, s. 128.
26. František Bidlo, ilustrace ke knize Ruské lidové erotické povídky, 1931, kresba, tuš. Zdroj: Karel Srp, *Ruské lidové erotické povídky*, Praha 1932.

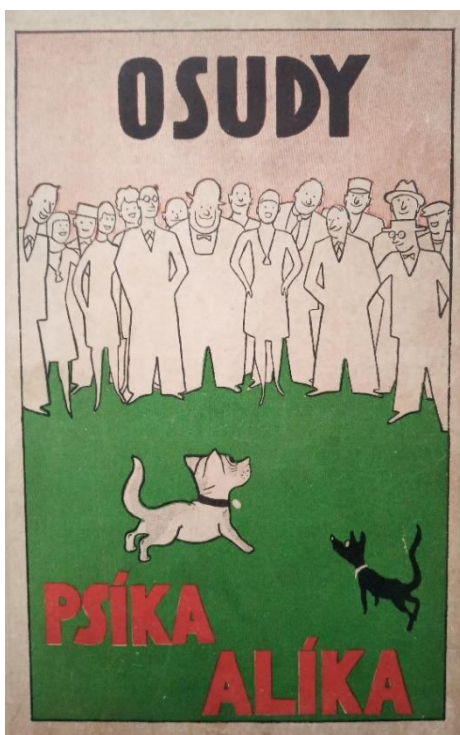
27. František Bidlo, Návrh na pomník Františka Halase, 1931, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, 271.
28. František Bidlo, František Halas a jeho „Staré ženy“, 1935, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 382.
29. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš. Zdroj: *Literární noviny* VII, 1935, č. 4.
30. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš. Zdroj: *Literární noviny*, 1935, č. 4.
31. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš. Zdroj: *Literární noviny*, 1935, č. 4.
32. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš. Zdroj: *Literární noviny*, 1935, č. 4.
33. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš. Zdroj: *Literární noviny*, 1935, č. 5.
34. František Bidlo, K zahájení oslav Máchova Máje: Máchovo jezero 1835, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 408.
35. František Bidlo, K zahájení oslav Máchova Máje: Máchovo jezero 1935, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 408.
36. František Bidlo, Pan Paďour se seznamuje s Trampy, 1929, kresba, tuš. Zdroj: *Rudý večerník X*, 1929, č. 171, s. 27.
37. František Bidlo, Paďour a žebrák, 1930, kresba, tuš. Zdroj: *Trn VI*, 1930, č. 27.
38. František Bidlo, Vzpomínka na Prahu, 1926, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 13.
39. František Bidlo, Jak žijeme – jak bydlíme, 1933, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 91.
40. František Bidlo, Z Havlíčkových „Tyrolských legií“, 1934, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s.121.
41. František Bidlo, Návčik vodní policie, 1933, kresba, tuš. Zdroj: *Panorama IX*, 1933, č. 12
42. František Bidlo, Návčik vodní policie, 1933, kresba, tuš. Zdroj: *Panorama IX*, 1933, č. 12
43. František Bidlo, Česká paní z roku 1936, 1936, kresba, tuš. Zdroj: Jaroslav Seifert, *Zpíváno do rotačky*, Praha 2013, s. 79.

44. František Bidlo, Česká paní z roku 1936, 1936, kresba, tuš. Zdroj: Jaroslav Seifert, *Zpíváno do rotačky*, Praha 2013, s. 80.
45. František Bidlo, Česká paní z roku 1936, 1936, kresba, tuš. Zdroj: Jaroslav Seifert, *Zpíváno do rotačky*, Praha 2013, s. 81.
46. František Bidlo, Česká paní z roku 1936, 1936, kresba, tuš. Zdroj: Jaroslav Seifert, *Zpíváno do rotačky*, Praha 2013, s. 82.
47. František Bidlo, Česká paní z roku 1936, 1936, kresba, tuš. Zdroj: Jaroslav Seifert, *Zpíváno do rotačky*, Praha 2013, s. 83.
48. František Bidlo, Česká z paní roku 1936, 1936, kresba, tuš. Zdroj: Jaroslav Seifert, *Zpíváno do rotačky*, Praha 2013, s. 84.
49. František Bidlo, Česká paní z roku 1936, 1936, kresba, tuš. Zdroj: Jaroslav Seifert, *Zpíváno do rotačky*, Praha 2013, s. 85.
50. František Bidlo, Česká paní z roku 1936, 1936, kresba, tuš. Zdroj: Jaroslav Seifert, *Zpíváno do rotačky*, Praha 2013, s. 85.
51. František Bidlo, Důvěra v odzbrojovací konferenci, 1930, kresba, tuš. Zdroj: Vladimír Thiele, *Bidlova čítanka*, Praha 1959, s. 121.
52. František Bidlo, Státní rada zasedá, 1934, kresba, tuš. Zdroj: *Simplicus*, 1934, č. 25.

9 Obrazová příloha

1. František Bidlo, Katastrofální sucha, 1934, akvarel, koláž, papír, tuš.

2. František Bidlo, přebal knihy Osudy psíka Alíka, 1929, malba, akvarel, tuš.

3. František Bidlo, Třesu, třesu z rukávu, 1945, kresba, tuš.

4. František Bidlo, ilustrace V nové říši pohádek, 1947, malba, akvarel, tuš.

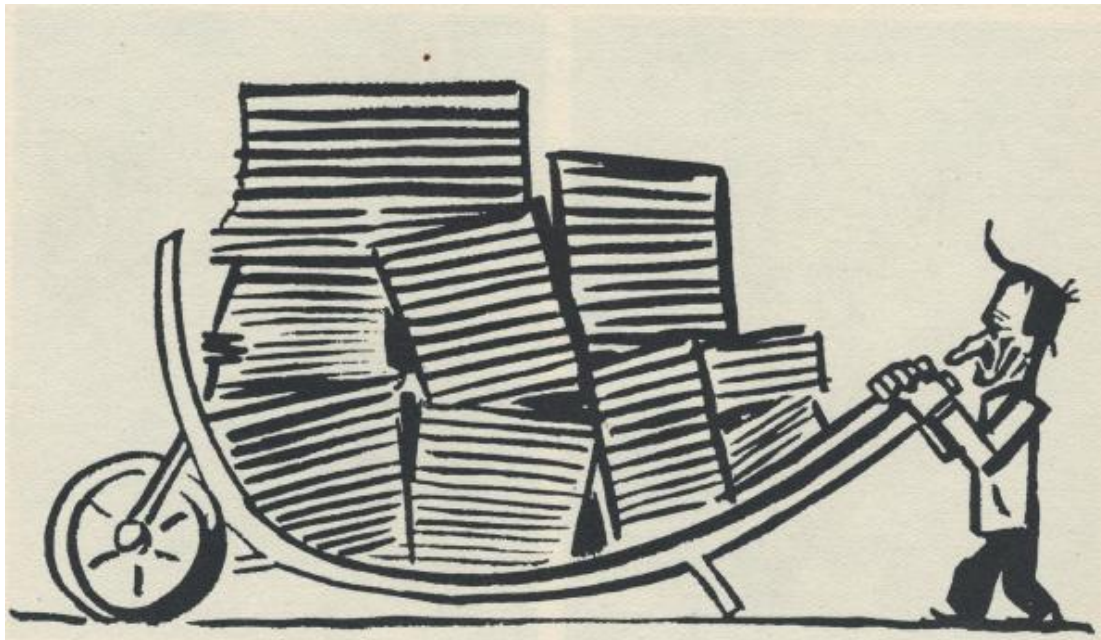
5. František Bidlo, Vyhodte je!, 1929, kresba, tuš.

6. František Bidlo, Politická karikatura, 20. l. 20. st., kresba, tuš.

7. František Bidlo, leták Volte komunisty, 20. l. 20. st, malba, akvarel, tuš.

8. František Bidlo, Eda platí reparace: „To kolega Václav měl přeci jen lepší: 120 volů a pár těch hřiven, ale já ...“, 1929, kresba, tuš.

9. František Bidlo, Dr. Beneš varuje: „Opatrně, opatrně, abychom své přátele neurazili!“, 1931, kresba, tuš.

10. František Bidlo, Ministr železnic Mlčoch k Najmanovi: „Sakra, sakra pane kolego, ňák mi to poslední dobou neklape, už dva dny nebyla žádná srážka!“, 1930, kresba, tuš.

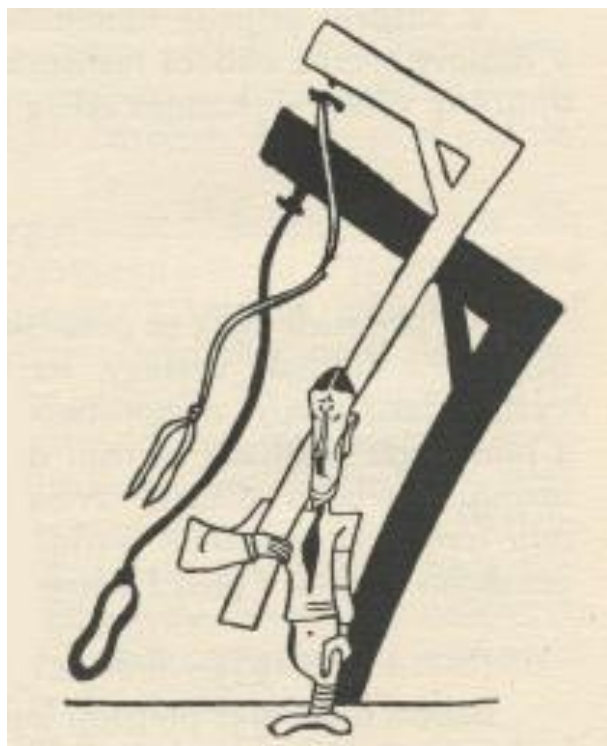
11. František Bidlo, Jak se sokoluje: V Africe následkem zemědělské krize zahájili zemědělci závody v hladovění, 1934, kresba, tuš.

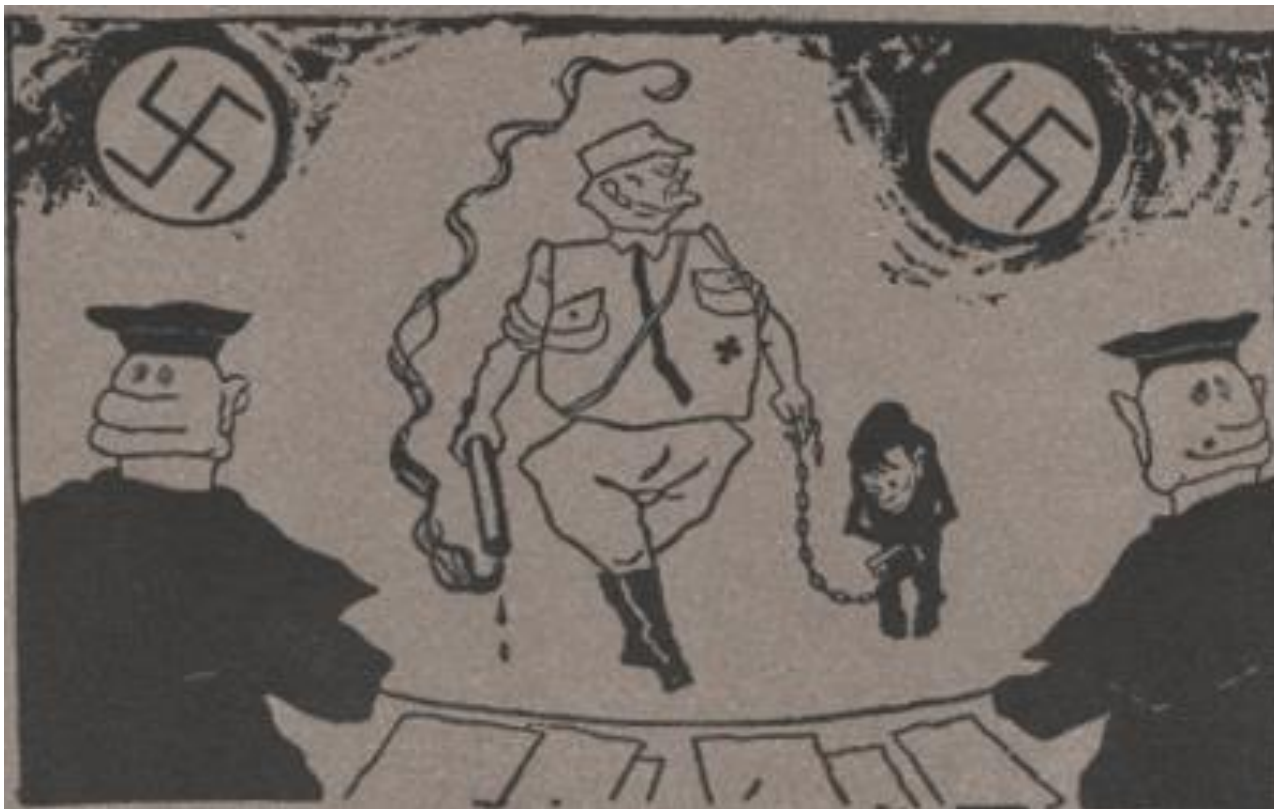
12. František Bidlo, Jak se sokoluje: V Mandžusku docilují japoňští sportovci stále větších vzdáleností ve vrhu granátem, 1934, kresba, tuš.

František Bidlo, Jak se sokoluje: V Itálii cvičí Mussolini pro blaho vlasti hodné sportovce ve střelbě do zad, 1934, kresba, tuš.

14. František Bidlo, Jak se sokoluje: V Německu připravuje bratr Hitler cvičné nářadí pro všehakenkreuzlerský slet, 1934, kresba, tuš.

15. František Bidlo, Kdo zapálil Říšský sněm?, 1933, kresba, tuš.

16. František Bidlo, Třetí říše plní program: Nezaměstnaných ubývá ..., 1933, kresba, tuš.

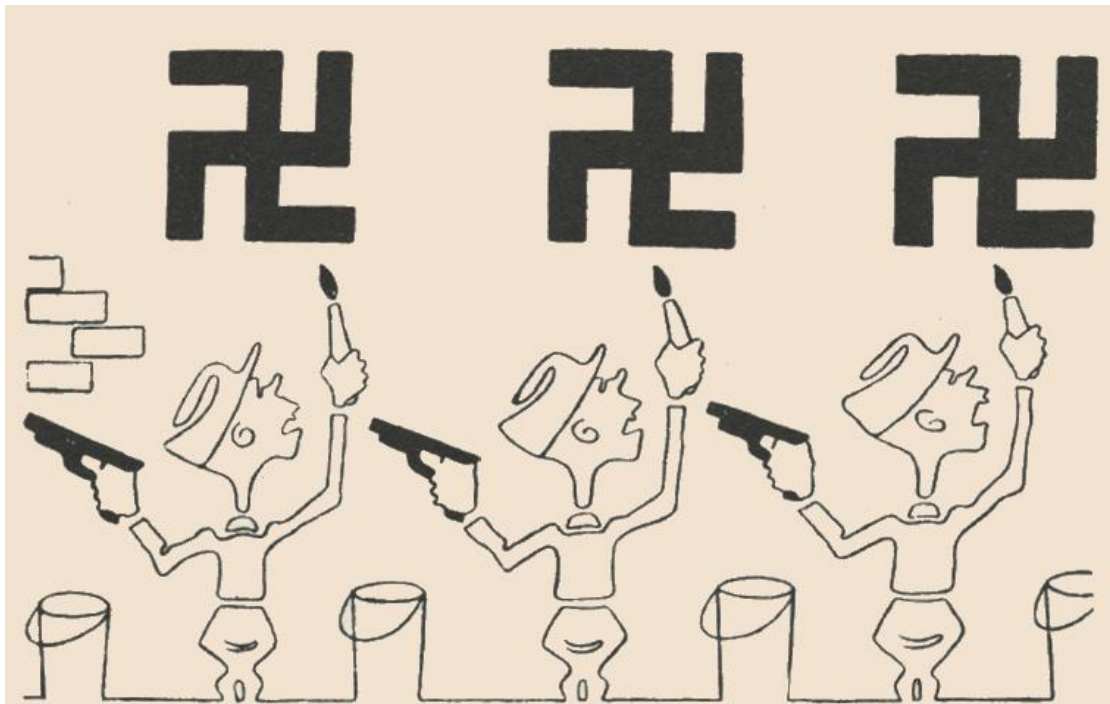
17. František Bidlo, Třetí říše plní program: Každý německý bezzemek dostane svůj kus půdy, 1933, kresba, tuš.

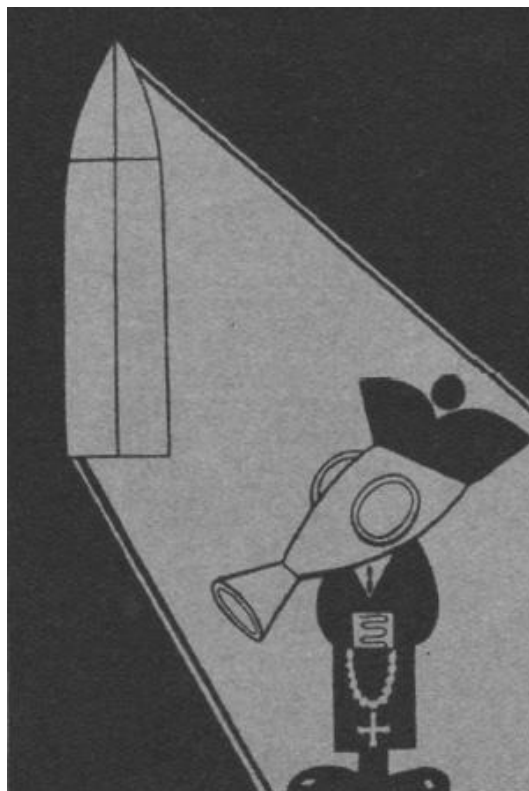
18. František Bidlo, Umění v dnešním Německu: Hudba, 1933, kresba, tuš.

19. František Bidlo, Umění v dnešním Německu: Literatura, 1933, kresba, tuš.

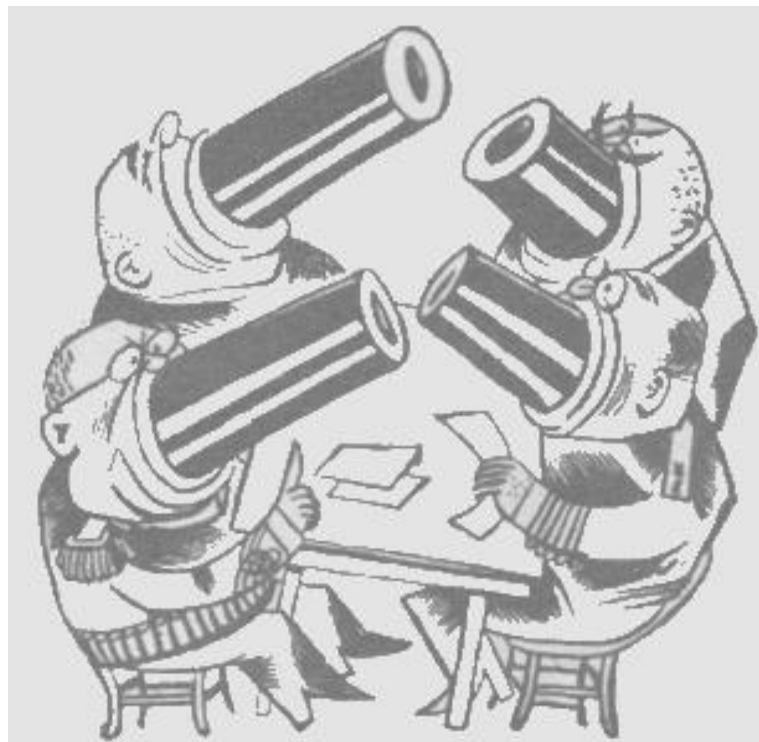
20. František Bidlo, Umění v dnešním Německu: Malířství, 1933, kresba, tuš.

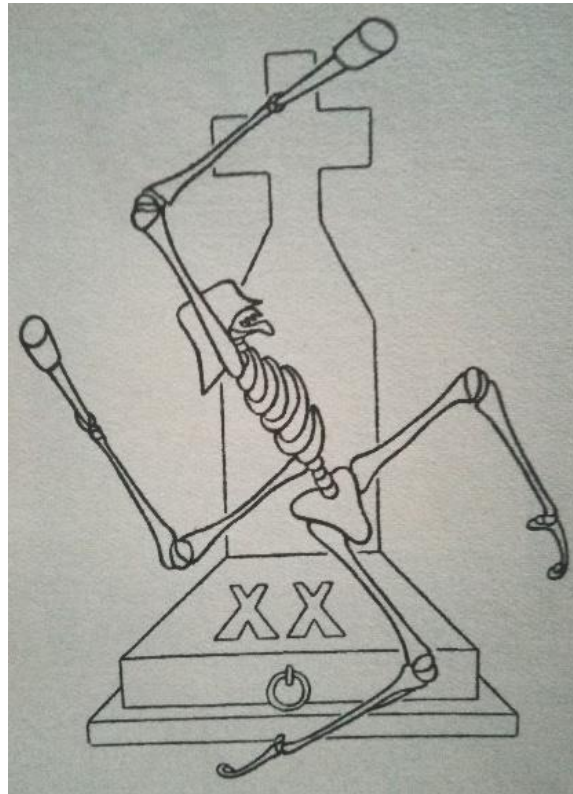
21. František Bidlo, Maska řádová, 1937, kresba, tuš.

22. František Bidlo, Fašistické jesličky, 1929, kresba, tuš.

23. František Bidlo, Odzbrojovací konference čtyř velmocí v Ženevě, 1927,

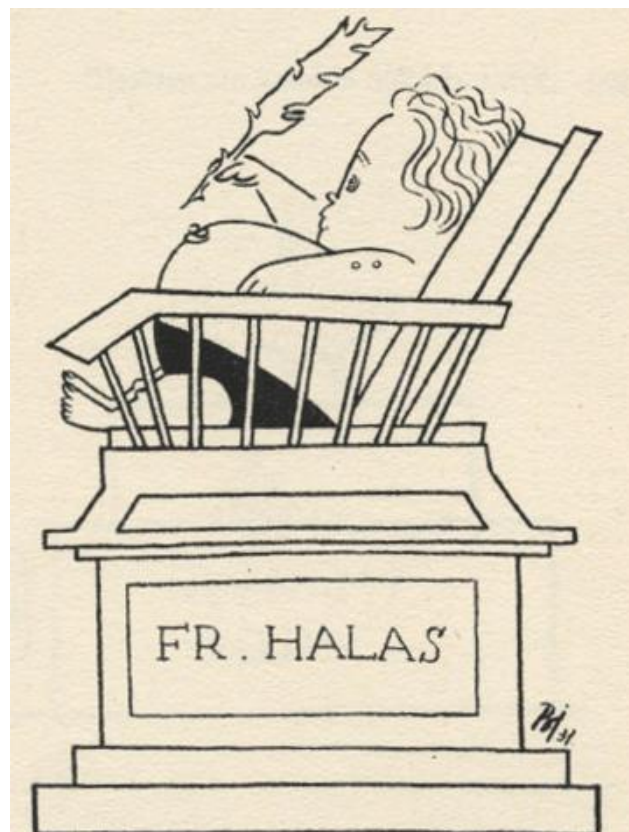
24. František Bidlo, Dvacáté století, 1936, kresba, tuš.

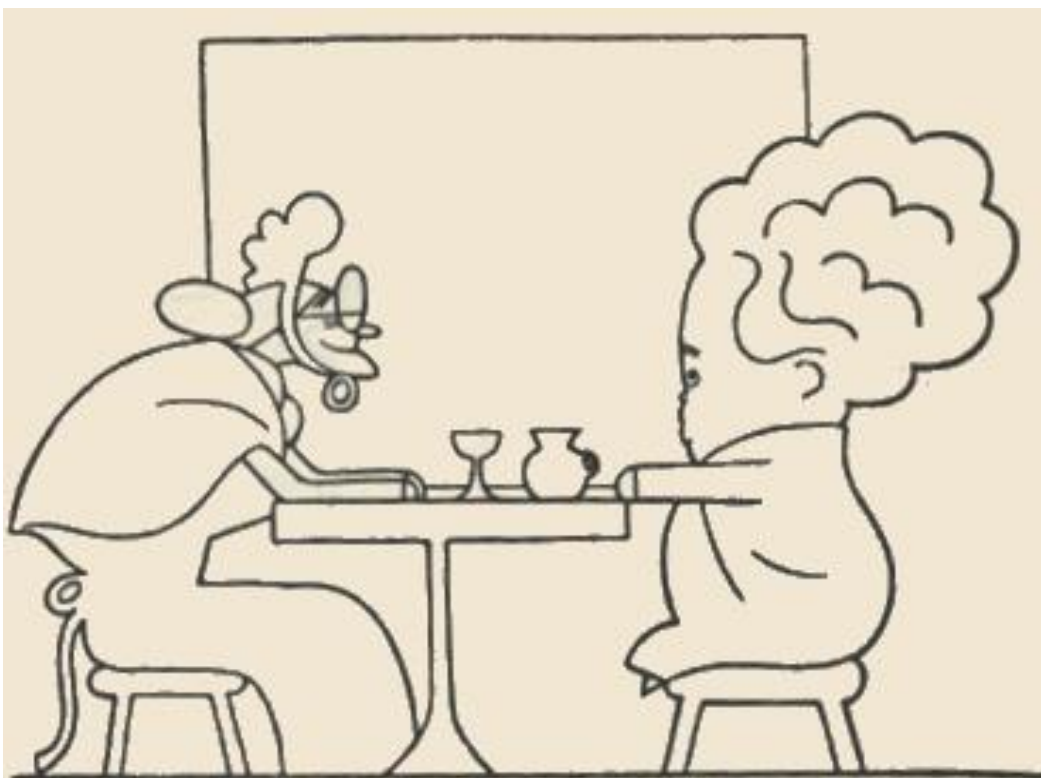
25. František Bidlo, Lidská komedie, 1931, kresba, tuš.

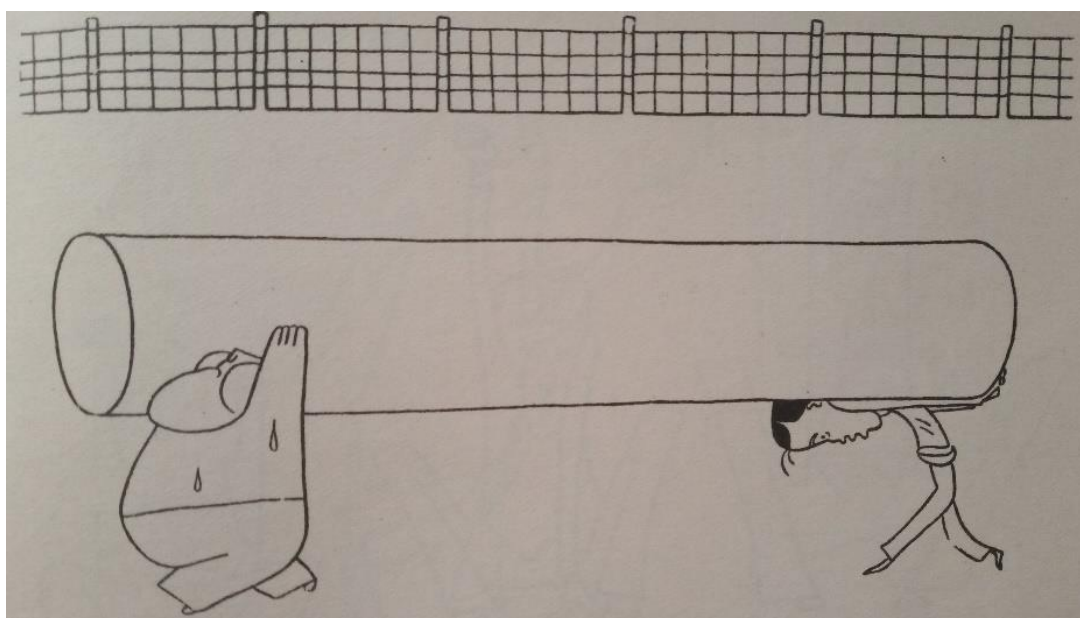
26. František Bidlo, ilustrace ke knize Ruské lidové erotické povídky, 1931, kresba, tuš.

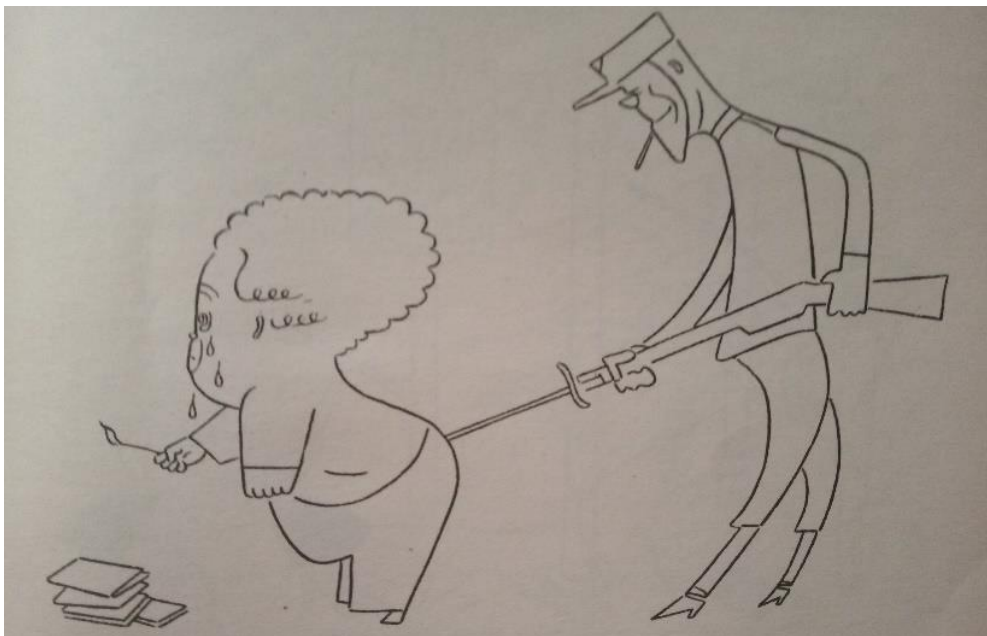
27. František Bidlo, Návrh na pomník Františka Halase, 1931, kresba, tuš.

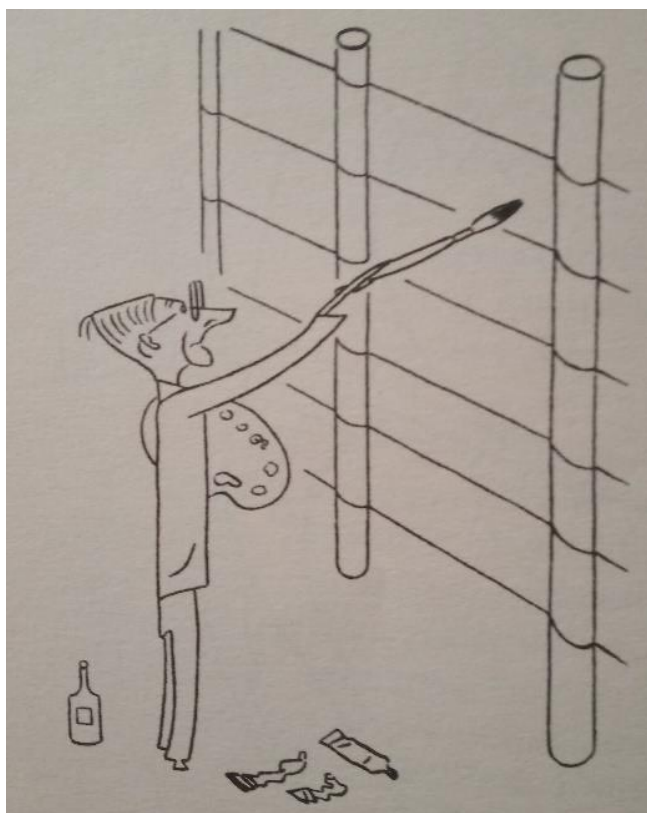
28. František Bidlo, František Halas a jeho „Staré ženy“, 1935, kresba, tuš.

29. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš.

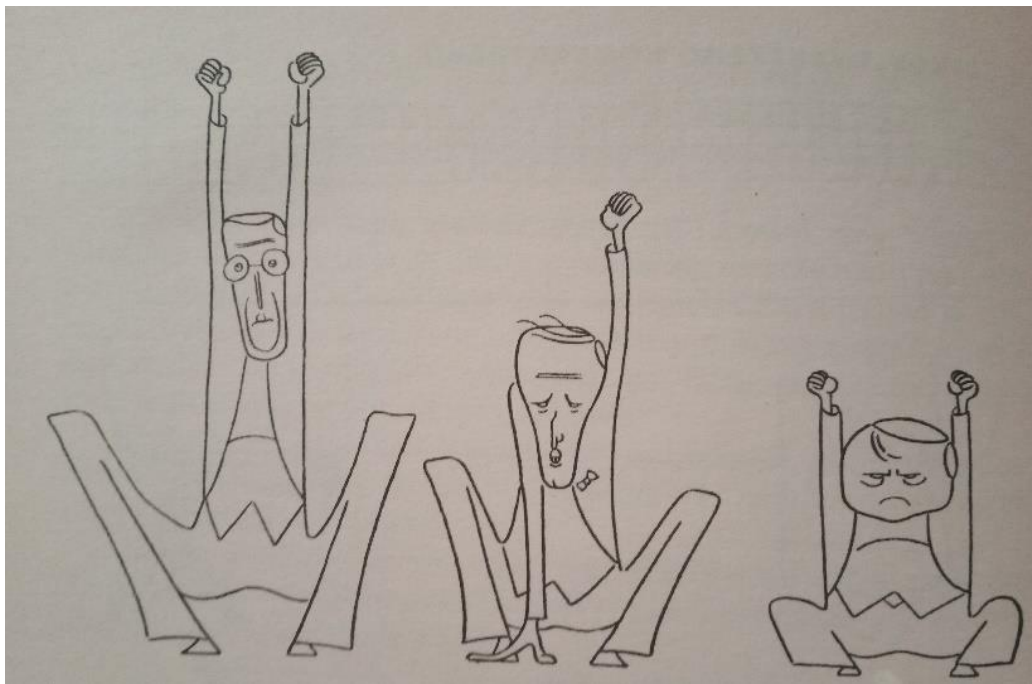
30. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš.

31. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš.

32. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš.

33. František Bidlo, Z československých koncentráků, 1935, kresba, tuš.

34. František Bidlo, K zahájení oslav Máchova Máje: Máchovo jezero 1835, kresba, tuš.

35. František Bidlo, K zahájení oslav Máchova Máje: Máchovo jezero

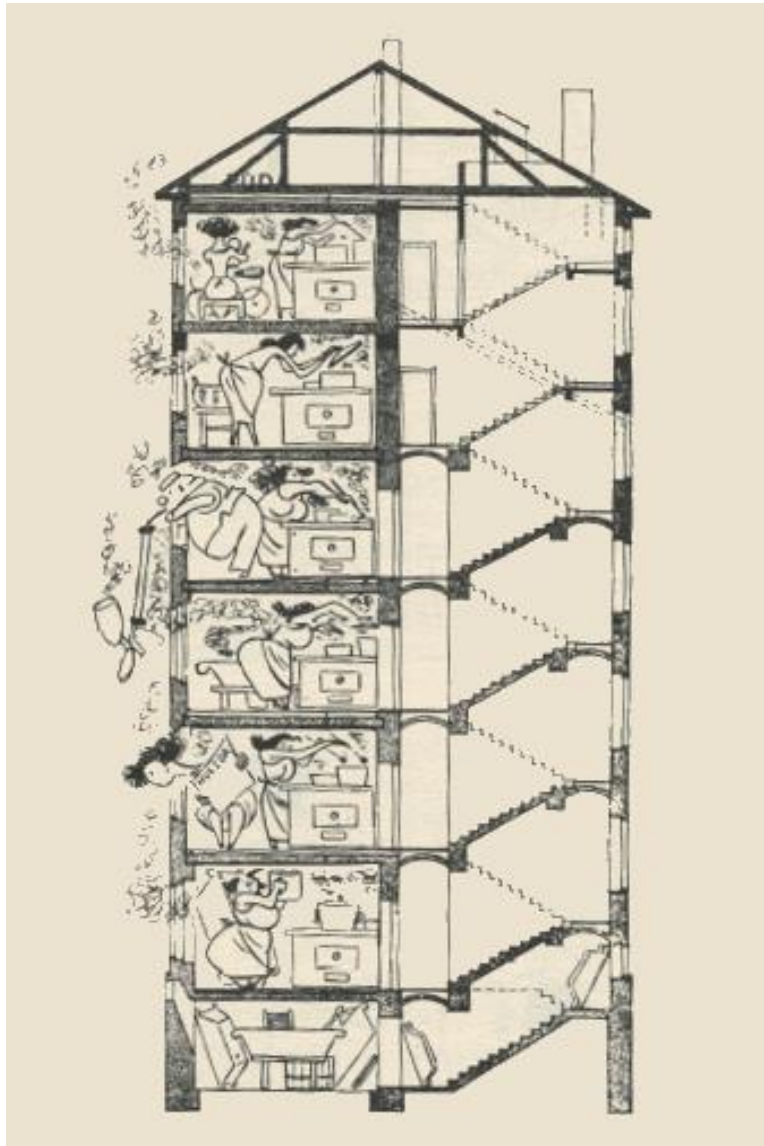
36. František Bidlo, Pan Paďour se seznamuje s Trampy, 1929, kresba, tuš.

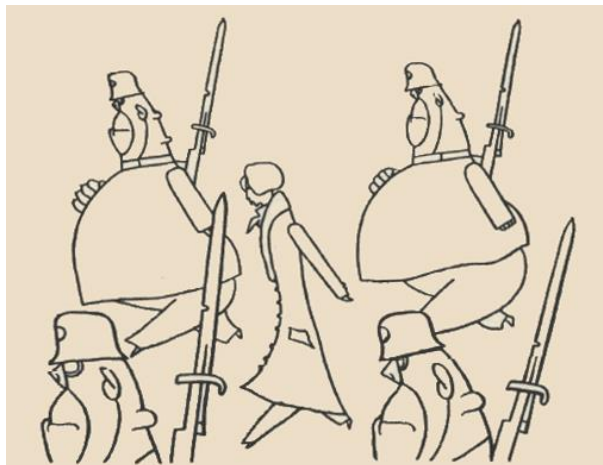
37. František Bidlo, Pačour a žebrák, 1930, kresba, tuš.

38. František Bidlo, Vzpomínka na Prahu, 1926, kresba, tuš.

39. František Bidlo, Jak žijeme – jak bydlíme, 1933, kresba, tuš.

40. František Bidlo, Z Havlíčkových „Tyrolských legií“, 1934, kresba, tuš.

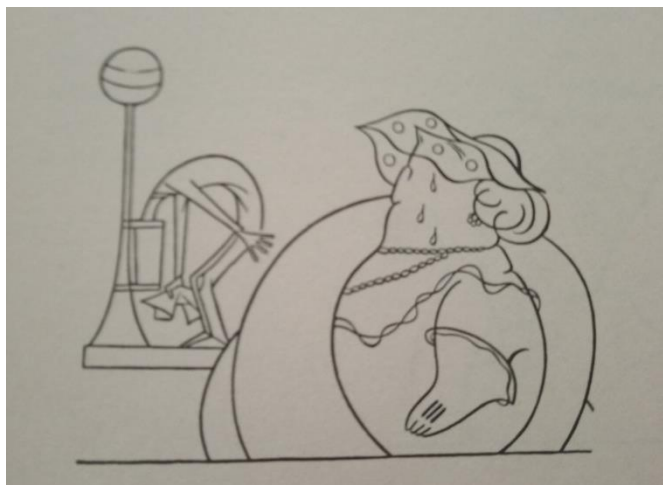
41. František Bidlo, Návčik vodní policie, 1933, kresba, tuš.

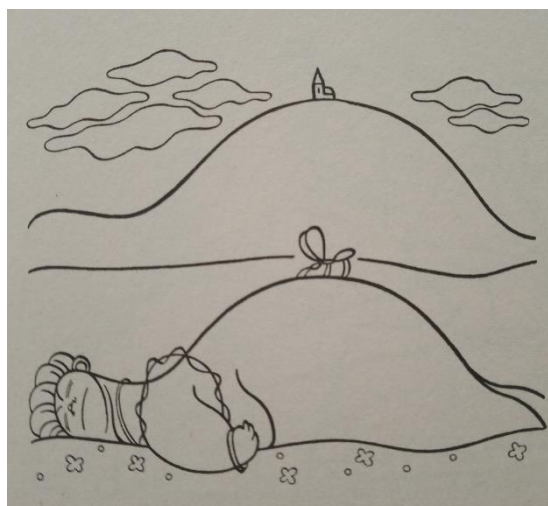
42. František Bidlo, Návčik vodní policie, 1933, kresba, tuš.

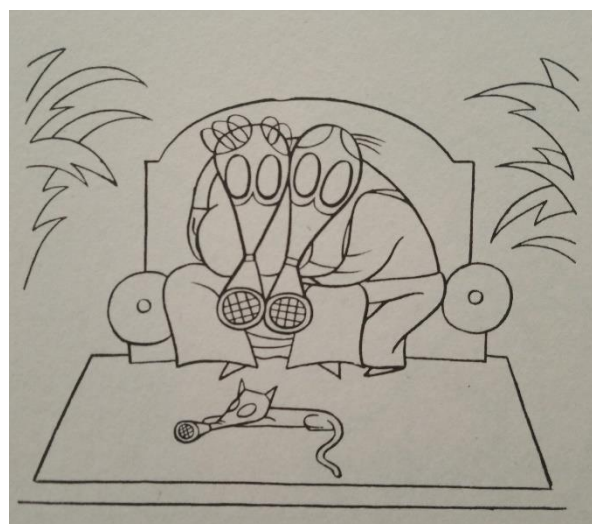
43. František Bidlo,
Česká paní z roku
1936, 1936, kresba,
tuš.

44. František Bidlo,
Česká paní z roku
1936, 1936, kresba,
tuš.

45. František Bidlo,
Česká paní z roku
1936, 1936, kresba,
tuš.

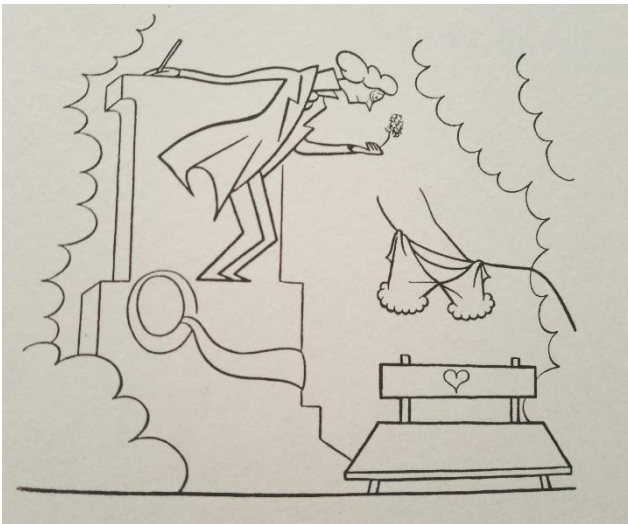
46. František Bidlo,
Česká paní z roku
1936, 1936, kresba,
tuš.

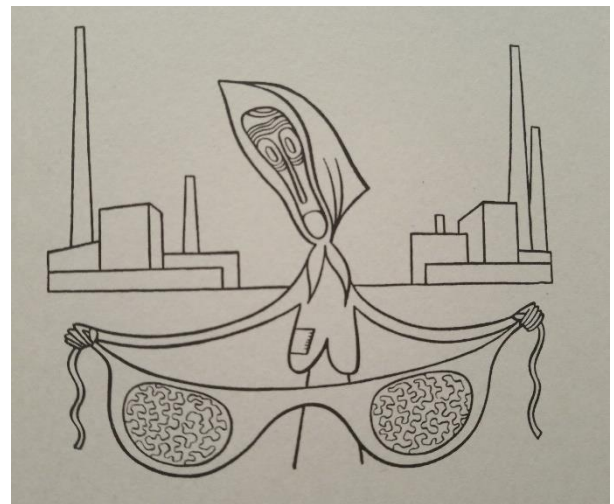
47. František Bidlo,
Česká paní z roku
1936, 1936, kresba,
tuš.

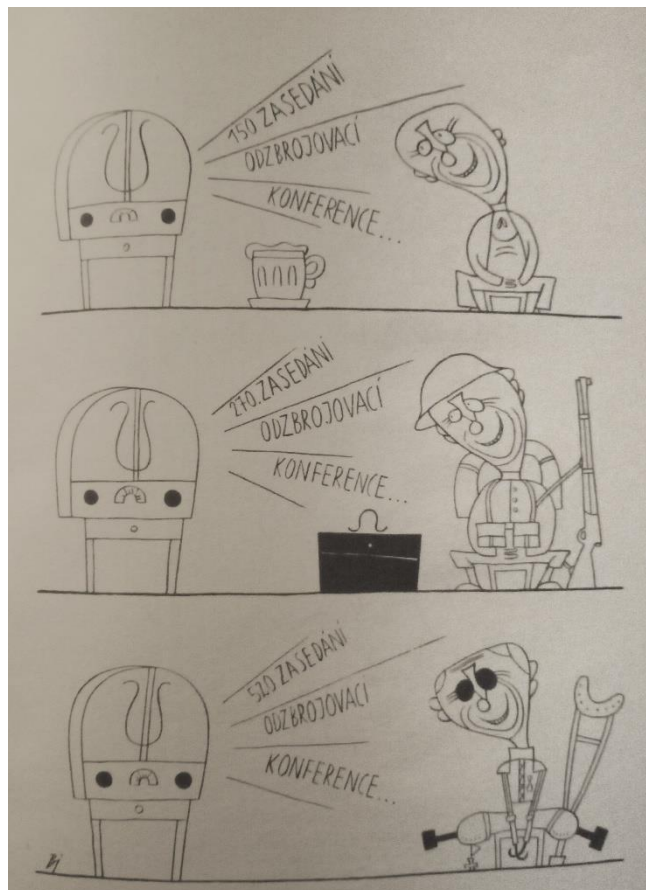
48. František Bidlo,
Česká paní z roku
1936, 1936, kresba,
tuš.

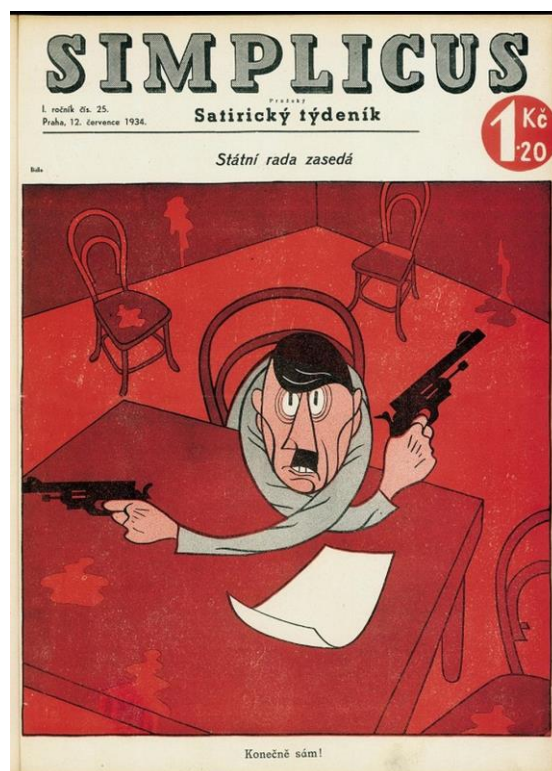
49. František Bidlo,
Česká paní z roku
1936, 1936, kresba,
tuš.

50. František Bidlo,
Česká paní z roku
1936, 1936, kresba,
tuš.

51. František Bidlo, Důvěra v odzbrojovací konferenci, 1930, kresba, tuš.

52. František Bidlo, Státní rada zasedá, 1934, kresba, tuš.

10 Anotace

Jméno a příjmení:	Kateřina Nezvalová
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Karikaturista František Bidlo (1895 – 1945)
Název práce v angličtině:	Cartoonist František Bidlo (1895 – 1945)
Anotace:	Bakalářská práce se zabývá životem a dílem karikaturisty Františka Bidla. Věnuje se stylu kresby a jeho nejčastějším tématům a námětům. Součástí práce je i zasazení jeho tvorby do kontextu doby 1. pol. 20. století v Československu v porovnání s dalšími karikaturisty. Důraz je kladen na historicko-politické souvislosti.
Klíčová slova:	František Bidlo, karikatura, satira, Simplicus, kresba
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the life and work of caricaturist František Bidlo. It processes description of drawing style a his most common topics and themes. Part of the thesis is setting Bidlo and his work in the context of 1st half of the 20th century in Czechoslovakia with comparison with another caricaturits. An emphasis is also placed on historical-political context.
Klíčová slova v angličtině:	František Bidlo, caricature, satire, Simplicus, drawing
Počet stran:	67
Počet znaků textu včetně mezer:	65 778
Přílohy vázané k práci:	CD-ROM
Jazyk práce:	Čeština